

መበል 12 ጉባኤ - ህወሓት ኣብ ቀራና መንገዲ

መሓሪ የሃንስ ትግራይ ኣንላይን August 10, 2015

1. መእተዊ

ህዝቢ ትግራይ ንምንታይ ኣንጻር መንገድ ተቐላሲ፡? ከመይ ታዓዊቱ? ኣብ ከይዲ ቃልሲ ዘቐመጥም ሸቶታት እንታይ ነይሮም? ድሕሪ ወድቀት ስርዓት ደርጊ ኣብ መፈለግታን ከይድን ቃልሲ ዝተፈጠሩ ሸቶታት ተዓዊቶም ዶ ኣይተዓወቱን? ካብ ዝብሉ ሕቶታት ክብገስ፡? ካብዞም ሕቶታት ክብገስ ክብል ከለኩ ብልማዳዊ ኣበሃህል ፍሰት ታሪኽ ንምሕላው ጥራሕ ዘይኮነስ፤ ውፅኢት ገምግም ዓወት ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ ብኣፈሻ፤ ብፍሉይ ከኣ ህወሓት ከም መሪሕ ውድብ ህዝቢ ትግራይ ንምግምጋም ዘኸኣሉ ሰለዝኾኑ እዮም፡፡ ብርግፅ ዕላማ እዚ ፅሑፍ ካብ ህ ክሳብ ፕ ከይዲ 40 ዓመት ህወሓት ንምግምጋም ኣይኮነን፡፡ ቀንዲ ትኹረት እዚ ፅሑፍ ህዝባዊ ተቐባልነቱ ዝሓለወ ወያኔ ልምዳዊ ወድብ ህወሓት ንምቕጻል፤ ከም ኣባል ህወሓት ካብ መበል 12 ጉባኤና ዝፅበዮ ንምቕጻጥ እዩ፡፡

ህዝቢ ትግራይ ከምኡ ህዝቢ ኢትዮጵያ ኣብ መፋርቕ 20 ክ/ዘመን ብኣዝዩ ዝበለዩ ዘወዳዊ ስርዓት ይግዛእ ነይሩ፡፡ እዚ ኣረጊት ዘውዳዊ ስርዓት ናይቲ ድሕሪ ምስረታ ዘመናዊት ኢትዮጵያ ቅርፂ ዝተሓዘ ዘውዳዊ ስርዓት መቐፀታ ኣዩ፡፡ መዛግብቲ ታሪኽ ከምዝሕብርዎ ኢትዮጵያ ሓዚ ሓዛቶ ዘላ ቅርፂ ክትሕዝ ዝካለት ቡቲ ኣብ መወዳእታ 19 ክ/ዘመን ዝተኸየደ ምስፍሕፍሕን ቀረመት ባዕዳዊ መግዛእቲ ቀርኒ ኣፍሪካን እዩ፡፡ ድሕሪ ምስረታ እታ ሃገር ከኣ ኣብ ምእኸል ኢትዮጵያ ዝነቐጠ ሓይሊ ናይ ምምእኸልን ህንፀት ሃገርን ስራሕቲ ቀጺሉ ኣተግቢሩ፡፡ እዚ ከይዲ ፈጺሙ ምስ ኣብ ባይታ ዘሎ ትሕዝቶ እታ ሃገር ዘይቃዶ ብምንባሩ ዳርጋ ነቲ ንሙሉእ ሓይ ክ/ዘመን ኣብ ኢትዮጵያ ዝተፈጠረ ጎንፅን ድሕረትን ቀንዲ መንቀሊ ኮይኑ፡፡ ምስ ምምጻእ ሃይለስላሴ ተተሓሓዙ ከኣ እቲ ጎንፅን ድሕረት ጫፍ እንዳሓዘ ከይዱ፡፡

ኣብ እዋን ሃይለስላሴ ቡዝሕነት ኣብ ግምት ዘየእተዩ፤ ማዕረጎት ብሄራት ሃይማኖታትን ዘይቐበል፤ ሰብ ብሰብነቱ ዘየኸብር፤ ዴሞክራሲያዊ መሰላት ህዝብታትን ዜጋታትን ዘየኸብር፤ ቁጠባዊ ልዕሊ ትሕትና ከም መርሕ ዘሰጉም፤ ሃገር ከም ሃገር ንኢደ-ውነትን ሃገን ሰብዓብቶምን ዘረክብ፤ ሓይሊ ከም መፍትሒ ዘቐመጠ ስርዓት ስርዓት ንምህናፅ ተፈቲኑ፡፡ እዚ ኩነታት ድማ ህዝብታት በቢዝረኹም ኣጋጣሚ ክዕሙፁ ክህዉኹን ዘገድድ ሃዋህው እንዳፈጠረ ክከይድ ግድን ነይሩ፡፡ ካብቶም ማእለያ ዘይብሎም ወፅዓታት ይበፅሑ ዝነበረ ሓይ ህዝቢ ትግራይ እዩ፡፡ ህዝቢ ትግራይ ምስቲ ኣብ 1889 ዝተፈጠረ ምስግጋር ማእለካይ መንግስቲ ኢትዮጵያ ክብ መቐለ ናብ ኣዲስባ ተኣሳሲሩ፤ ኣብ ልዕሊ ብሄራዊ ወፅዓ ካብ ኩሎም ሕቶታት ልምዳትን ዴሞክራሲን ተነጺሉ ኣብ ጎዳና ዕንወትን ጥፍኣት ኣትዩ ደሳቕይ ነይሩ፡፡ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ትግራይ ዝበፅሑ ዝነበሩ በደላት ካብ ካልኣት ህዝብታት ኢትዮጵያ ቡዙሕ ዝፍለዩ ኳ እንተዘይነበሩ፤ ታሪካዊ ኣመፃፅን ፖለቲካዊ መንነትን ህዝቢ ትግራይ ኣብ ግምት ኣእቲኻ ግን ህዝቢ ትግራይ ናይ ባዕሉ ወያነ ክካይድ ዝግደደሉ ክነታት እንዳተፈጠረ ክኸይድ ግድን ነይሩ፡፡

ሰለዝኾነ ድማ ዝዚፍ ህዝቢ ዘሳተፈን ነቲ ዘውዳዊ ስርዓት ዘሰምበደን ምንቕስቓስ ቀዳማይ ወያነ ኣብ ትግራይ ተጀሚሩ፡፡ እዚ ምንቕስቓስ ኣንጻር ዘይፍትሓዊ ምሕደራን ዘይተደለየ ናይ ማእከል ሃገር ኢድ ኣእታውነትን ዝተኸየደ እንትኾን፤ ነቲ ካብ ስደት ዝተመለሰ ገና ዘይደልደለ ዘውዳዊ መንግስቲ ከምኡ ውን ኣብ ዘባ ቀርኒ ኣፍሪካ ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ሓፍነት ተረኪቦ ሰላምን ድሕንነትን ይከታተል ኣለኹ ትብል ንዝነበረት ብሪታንያ ፀረ ርብሕኣም ኮይኑ ሰለዝተረኸ ብግፍዒ ክፅበጥ ተፈቲኑ፡፡ እንግሊዝ ነፍርቲ ውግእ ካብ ዓደን እንዳበገሰት እቲ ልሙስ ዘውዳዊ ስርዓት ድማ ዝክእሎ ክሉ ካብ ማእኸል ሃገር ኣበረሱ ናብ ትግራይ ብምኸታት ዓመፅ ሓረስቶት ቀዳማይ ወያነ ትግራይ ብሓይሊ ተጋዕጺ፡፡ መሊኡ ዝጠፈኣ ግን ኣይነበረን፡፡

ኣብ ከይዲ እቲ ብላይ ዘውዳዊ ስርዓት ሓይሊ መሰረት ዝገበረ ህዝባዊ ተቐባልነቱ ኣብ ሕቶ ዝኣትዎሉ ምዕባለ ኣብ መላእ ሃገር ውን ይጥጥሕ ጀሚሩ፡፡ ኣብ ቤተ-መንግስቲ ኣዲስ ኣበባ ተቐሚጡ ይኾኑ ዝበሎም መሳፍንቲን ደገፈቲ መሳፍንቲ ሙሁራን ኣብ ጎኑ ኣቐሚጡ ኣብ ዝፋን ደቂሱ ይሕርንኻ ዝነበረ መንግስቲ፤ እታ ሃገር ናበይ ገፃ ትኸይድ ከምዝነበረት ክርዳእ ዝኸእል ኣይነበረን፡፡ ኣብ ገጠራት ኢትዮጵያ ብግዕዘይ ምሕደራ፤ ሕቶ መሬት፤ ምጉዳል ፍትሒ ዝተሳቐየ ህዝቢ እንዳተገረፈ ውን ነቲ ስርዓት ምንውናው ኣይገደፈን፡፡ ኣብ ከተማ ውን ከምኡ፡፡ ሸቃላይ፤ መንግስቲ ሰራሕተኛ፤ ወተሃደር፤ ተምሃራይ፤ ነጋዳይ ... ነቲ ስርዓት ማሕበራዊ፤ ቁጠባውን ፖለቲካውን ሕቶታት ኣቐሪቦም መልሲ ዝህብ ኣይተረኸበን፡፡ እቲ ዘይንጻቕ ቁፅሪ ዝነበሮ ኣማኒ እምነት እስልምና ውን ኣብታ ናተይ ዝብላ ሃገር ናይ እምነት ነፃነትን ማዕርነትን ክረክብ ሕትኡ ናብ ኣደባባይ ክበፅሕ ተልዕሎ፡፡ ዝሰምዕን ፍታሕ ዘቐርብ መንግስቲ ግን ኣይተረኸበን፡፡

ብኣፈሻ እቲ ኣረጊት ዘውዳዊ ስርዓት ሕቶ ብሄራዊ ማዕርነት፤ ሕቶ መሬት፤ ሕቶ ልምዳትን ዴሞክራሲ ከምልሰ ድሌት ኮነ ዓቕሚ ሰለዘይነበሮ ሰለይ እንዳበለ ናብ መቐብር ይወርድ ምንባሩ ናይ 1960ታት ሓቂ ነይሩ፡፡ ኣብ መወዳእታ ከኣ ለካቲት 1966 ህዝባዊ ዓመፅ በርቲው ካብ ኩሎም ኩርናዓት ዓመፅ ተወሊዑ፡፡ ኩሎም ክፍልታት ሕ/ሰብ ነቲ ስርዓት ክመውት ከምዘለዎ ኣሚናም ነፃጎም፡፡ ኣብዚ ከይዲ ዝነበረ ደንገርገር ተጠቐሙ ንባዕሉ ደርጊ ብዝብል ሸም ኮሚቴ ዝተጣየሸ ወተሃደራዊ ሓይሊ መንግስታዊ ስልጣን ብግዝያውነት ወሲዱ፡፡ እንዳወዳለ እንዳሓደረ ግን እዚ ግዝዊ ወተሃደራዊ መንግስቲ ስልጣን ንህዝቢ ኣረኪቡ ህዝባዊ መንግስቲ ከምስረት ዝፈቐድን ከምዘይኮነ ዘመላኸቱ ምዕባለታት ክገሃዱ ጀሚሮም፡፡

ብኢደ-ውነት ስልጣን ዝሓዘ ደርጊ ካብቲ ዝሓለፈ ስርዓት ዝሓይሸ ከምዘይከውን ቀዲሙ ዝተረደኦ ሓይሊ ድማ እቲ ኣብ ምውላዕን ቅርፂ ምትሓዝን ወያነ ኢትዮጵያ ዓብይ ግደ ዝነበሮ ሙሁር (ንኡስ ብርጅዎ) እዩ ነይሩ፡፡ ኣብ ምንቕስቓስ ተምሃሮ ኢትዮጵያ ዝማዕበለ ንኡስ ብርጅዎ፤ ደርጊ ነቲ ወያነ ከምዝጨዩ ብግልፂ ዝተግሃደሉ ድሕሪ እቲ ናይ መስከረም 2 1967 ኣዋጅ እዩ ዝነበረ፡፡ ኣዋጅ መስከረም ክልተ ንኩሎም ምንቕስቓሳት ኣደስኪሉ ደርጊ ስልጣን ክብሕት ዝወፀ ፀረ ዴሞክራሲያዊነት እቲ ወተሃደራዊ ስርዓት ናበይ ከምዘብል ብዘየላጢ ምልክት ሂቡ፡፡

ሰለዝኸን ድማ እቲ ኣብ ምጉሁሃር ወያነ ኢትዮጵያ ብመሪሕነት ዝተገወተ ሙሁር ክፍሊ ኣንጻር ደርጊ ደው ክብል ተገዲዱ። እንተኾነ ግን እዚ ንእስ ቡርጅዋ ዝተወሃደ ሓይሊ ኣይነበረን። ኣብ ጉዳይ ህንፃት ሃገራዊ ሓድነት፣ እንታይ ዓይነት ቃልሲ ከምዘድሊ፣ ካብዝብል ጀግና ኣብ ቡዙሓት ደቀቅቲ ጉዳያት ከይተረፈ ኣፈላላይት ነይሮም። ብሰንኪ እዞም ኣፈላላይት ድማ ዝበዝሕ ናይቲ ዘመን ንእስ ቡርጅዋ ምእላይ ስርዓት ደርጊ ኣብ ዝብል ተስማዕሚዑ ግን ከኣ ዝተፈለላየ ኣረኣኣያ ሃገርውነትን ስልቲ ቻልሲን ሓዙ ክሳብ ዝተፈለለ ውድባት ምምስራት በዓሉ። ብሓፈሻ እንትርኣ እቲ ሙሁር ሓይሊ ናብ ክልተ ግምባራት ኣሰላልፋታት ኣትዩ። ፀጋማይ ሃገራውያን ውድባትን በቲ ሓቲ ሓደ ገፅ፣ በቲ ካልእገፅ ከኣ ፀጋማይ ሓይሊ ብሄራውያን ውድባት ናብ ዝብሉ ክልተ ኣሰላልፋታት ግን ድማ ኣብ ታክቲክን ስትራቴጅን ከምኡ ውን ኣብ መቃለሲ መሰረት ዝፈለለዩ ውድባት ተፈጠሮም።

ካብዚኣቶም ሓደ ንህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ በገሲ ዝኾነ ብተጋሩ ተምሃሮ ዩንቨርሲቲ ዝተመሰረተ ማገብት እዩ። ማሕበር ገሰግሰቲ ብሄረ ትግራይ ብቐንዲኡ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዩንቨርሲቲ ኣብ ምንቅስቓስ ተምሃሮ ኢትዮጵያ ዝነጥፉ ዝነበሩ ተጋሩ እዩ ዝተመሰረተ። እንተኾነ ግን መሰረት ፖለቲካዊ ምልክትኡን ሕቶታትቱን መበቆሎም ኣብ ትግራይ ዝነበረ ኩነታት እዩ። ትግራይ ድሕሪ ምድምሳሰ ቀዳማይ ወያነ ድሕረትን ድኸነት ተሸኪማ ቃልሲ ትፅቢ ነይራ። ብኩሉ መለክዕታት ከኣ ድሕሪ ኩለን ክፍላተ ሃገራት ትስራዕ ድርብርብ ወፀኣታት ተሸኪሙ ዝነበር ጭቁን ህዝቢ ትግራይ ቃልሲ ይደሊ ከምዝነበረ ኣብ መወዳእታ ኣቲ ዘውዳዊ ስርዓት ኣብ ትግራይ ዝነበረ ሓቂ እዩ። ነዚ ነባራዊ ሓቂ እንኮ መፍትሒ ቃልሲ ነይሩ። ሱር በተኽ ለውጢ ከምፅእ ወያናይ ቃልሲ። ነዚ ወያናይ ቃልሲ ኣብ ሸትኡ ዘብፅሕ ከኣ ጥንከር ወያናይ ውድብ የድሊ። ኣብዚ ከይዲ ማገብት ታሪክ ዝሓረዮ ውድብ ኮይኑ ይፍጠር።

ማገብት ናብ ሜዳ ትግራይ ወሪዱ። ሸሙ ድማ ተጋድሎ ሓርነት ህዝቢ ትግራይ ናብ ዝብል ቀይሩ። ተሓህት ብንኡስ ብርጅዋ ዝተጣየሸ ግን ኩነታት ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ እንታይ ከመስል ከምዘለዎ ዝተረደኦ ምንቅስቓስ ነይሩ። ሕቶ ህዝቢ ትግራይ ሕቶ ብሄራዊ ማዕርነት፣ ሕቶ መሬት፣ ሕቶ ሰላም ዲሞክራሲን ልምዓት ከምዝኾነ ቀሚሩ መስመር ኣታትዩ ናብ ብረታዊ ቃልሲ ወሊዑ። ንህዝቢ ትግራይ ከኣ ጻዊቲት ኣቃሊሉ።

ናይ ሜዳ ቃልሲ ግን ዕንቅፋት ዘይብሉ ሰጣሕ ሜዳ ኣይነበረን። ነቲ ቃልሲ ዘተዓናቕፉ ውሽጣውን ደጋውን ኩነታት ነይሮም። ነዚኣም ክትኣሊ ድማ ተዓጻጻይ ፖለቲካዊ መስመርን ቃልሲን የድልካ። ደጋዊ ተግባራት ክንብል ከለና ኣንጻር ፖለቲካዊ ፕሮግራማት ውድብ ተሓሕት/ህወሓት ዝተሰለፉ ውድባት ከምኡ ውን እቲ ስልጣን ዝተረከበ ሓይሊ ክብል ክብል ውን ዘባውን ዓለም ለኻ ውን ኩነታት ኣብ ግምት ክተእቱ ዝሓት መድረኽ እዩ። ብዝበለፀ ግን ክንቃለስ ኢና ኢሎም ኣብ ሜዳ ትግራይ ዝሰፈሩ ተናኣናሕቲ ውድባት ቀንዲ ፀገማት ነይሮም። እቲ ቀንዲ ሕቶ ዝኾነውን ውን ህወሓት ከመይ ጌሩ ነዚኣም በሊፁ እምነት ህዝቢ ትግራይ ወኒኑ ተዓዋታይ ኮይኑ ወጻኡ ዝብል እዩ። መልሲ ነዚ ሕቶ ወያናይ ህዝባዊ ባህርን ህወሓት ኣብ ዝብሉ ኣምራት ይቐመጡ።

ህወሓት መሪሕነት ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ ቅድሚ ምርካቡ ኣብ ትግራይ ዓቃቢ ናይቲ ዘውዳዊ ስርዓት ዝኾነ ኢዴህ፣ ዕላማ ዘይብሉ ሸፋቱ ዝተኣከብሉ ጠራናፊት፣ ታሪክን ፖለቲካዊ መንነትን ህዝቢ ትግራይ ዘይተረድኦ ብጀብሃ ዝዘወር ጥራናፊ ዝረሓቐ ግገሓት፣ ወያናይ ዝመስል ካብ ነባራዊ ፀገምን ውድዓዊ ፍታሕን ዝወፀ ኢህኡ፣ ነንርእሶም ዝይቃደዉ ጨላልቃ ነፃነት ኤርትራ ብዝብል ዝሰኸሩ ውድባት ኤርትራ ኣብ ልዕሊ እቲ ናይ ደርጊ ፈተና ተደረብቲ ፈተናታት ነይሮም። ህወሓት ነዚኣም ቡብመድረኽም ክረትዕ ክተዓፀፍን ክገለባበጥን ግድ ነይሩ። ካብ መፈለምቱ ገና እግሩ ከየትረረ ከኣ በዞም ሓይልታት ተከቢቡ ህልውንኡ ከረጋግፀ ፈተናታት ክሓልፍ ዘገድድ ኩነታት ኣጋጢሞም። ንገሊኣም ብዲፕሎማሲ ንገሊኣም ብሓይሊ ከከም ኣመፀኦም እንዳተኣናገደ ሰዓራይ ሓይሊ ኮይኑ ወፅዩ። ከመይ ካብዘም ሓይልታት ተፍልዮ ተግደቱ? መልሱ ቡዙሕ ክኾነውን ይኸእል። ምናልባት ሓደ ሓደ ሰባት ብድኸመት ተናኣናሕቱ ዝብሉ ውን ኣይሰኣኑን። እቶም ቀንድን ገለፅን መልስታት ዓወት ህወሓት ግን፤

- ኣብ ባይታ ዝነበረ ኩነታት ትግራይ፣ ኢትዮጵያ ከምኡ ውን ዓለማውን ዘባውን ኣሰላልፋ ዘነፀረ ቡብግዚኡ መድረኽ ዝጠልቦ ምምሕያሻት ዝገበረ ፖለቲካዊ ፕሮግራም ሰለዝሓንፀፀ
- ዝዚፍ እምነት ህዝቢ ትግራይ ሰለዝወነነ
- ወያናይነቱን ህዝባውነቱን ዝሕልወሉ ውሽጠ ወድባዊ ዲሞክራሲያውን ትካላውን ኣሰራርሓ ሰለዝጨበጠ ዝብሉ ሰለሰተ ዓበይቲ ነጥብታ ኣለው።

ፖለቲካዊ ፕሮግራማት ህወሓት በብግዚኡ እንዳተመሓሸ ዝመፁ እዮም። ቀንዲ ኣሰርቲ ናይዞም ፕሮግራማት ህወሓት ኣብ ብሄራውን መደባውን ቃልሲ ዝተመሰረተ ኮይኑ በብግዚኡ መሰረታዊ ትሕዝቶ ቃልሱ ከይገደፈ ህወሓት ህዝባዊ መሰረቱ እንዳገወደ ክሓይድ ብዝኸእሎ መልክኡ ፕሮግራማቱ ኣዕሚቕን ኣማሓይሹን እዩ። እዚ ከዓ ዝዚፍ ህዝባዊ መሰረት ዘለዎ ወያናይ ውድብ ገይሮም።

ህዝባዊ እምነት ዝምልከት በቲ ሓደ ገፅ ካብ ተጠቃምነት ፕሮግራማቱ ዝብገሰ እንትኸውን በቲ ካልእ ገፅ ድማ ካብ ወያናይ መትከሉ ይብገስ። ህዝቢ ትግራይ ንካልኣት ውድባት ራሕራሒ ንህወሓት ይኹንትኡ ዘሃበ ፕሮግራማቱ ሰፋሕትን ህዝባዊ ተሳትፎ ሰለዘረጋግፀሉን ጥራሕ ኣይኮነን። ቀንዲ ምስጢር ህዝባዊ ደገፍ ህወሓት ካብ ዲሞክራሲያውን ወያናይ ባህርን ህወሓትን ታጋዳላይ ህወሓት እዩ። ኣብ እዋን ገድሊ፤ ህወሓት ፀገማት ህዝቢን ሕቶ ህዝብን ብዲሞክራሲያዊ ኣገባብን ወያናይ ሓልዮትን ክኣሉ ምኸኣሉ ህዝቢ ትግራይ ኣብ ጎኑ ከሰልፍ ኪኣሉ።

ህወሓት ብሓደ ገፅ ብረት ተዓጢቑ ፀላእቱ እንዳተፋለመ ብካልእ ገፅ ከኣ ምሕደራ ህዝቢ እንዳወገነ እዩ ተቐሊሱ። ኣብ ምሕደራ ህዝቢ ዝለዓሉ ፀገማት ብዲሞክራሲያዊ ኣገባብ ይኣሉ። ምስ ህዝቢ ዘለዎ ርክብ ድማ ወያናይ እምነት መሰረት ዝገበረ ክኸውን ለይትን ቀትርን ይሰርሕ። ኣመራርሓን ኣባልን ህወሓት ብህዝቢ ተቐባልነት ክረክብ ዝኸኣለ ከኣ እቲ ህዝባዊ ረብሓ ዘቐደመ ወያናይ ባህሪ እዩ። እዚ ወያናይን ህዝባውን መስመር ከ ከመይ ክፍጠር ኪኣሉ?

ውሽጣዊ ዲሞክራሲያውን ትካላውን ኣሰራርሓ ዝብል መልሲ ንረክብ። ህወሓት ዕማማቱ ክፍፅም ዝኸኣሎ ውሽጠ ውድባዊ ፖለቲካዊ ኣሰራርሓ እዩ። ነዚ ዲሞክራሲያውን ወያናይን ኣሰራርሓ ካብ ዕለት ናብ ዕለት ዘሰገምን ዝቆፀርን ቀንዲ መሳርሒ ድማ ገምጋም እዩ። ገምጋም ማለት ውሽጠ ውድባዊ ኣሰራርሓ ከመኡ ውን ህወሓት ምስ ህዝቢ ዘለዎ ርክብ ወያናይ ህይወቱ ዝሓለወ ክኸውን

ዘኸአል መሳርሒ እዩ። ህወሓት ኣፈፃፀማ መደባቱ ይግምግም፣ ኩነታት ህዝቢ ይግምግም፣ ዲሞክራሲውን ወያኔን ባህሪ ኣመራርሓ ይግምግም፣ ደውታ እንተጋጥም ውን ኣብ መስመራቱ ዘሎ ብልሒ ይግምግም፣ ዓወቱን ድኽመታቱን ይግምግም። ካብ ገምጋም ከዓ ይመሃር።

ህወሓት ወያኔ ዲሞክራሲያዊ ውድብ ምስ ምኻኑ ውሽጠ ዲሞክራሲ ናይ ምንባርን ዘይምንባር ሕቶ እዩ ዝነበረ። ኣብ ኩሉ መዳያዊ መሰርሕ ህወሓት ኣብ ውሽጡ ኣፈላላይታት ምስዝፍጠሩ ክሳብ ዝበሰሉ ውሽጠ ቃልሲ የካይድ። ኣብ ውሽጠ ቃልሲ ብብዝሓት ዝተኣመነሉ ውሳኔ ፀዲቐ ከኣ ብዘይ ኣፈላላይ ይፍፀም። እዚ ኣብ ነዊሕ ናይ 17 ዓመታት ብረታዊ ቃልሲ ጎዶሎታት ነይርሞ ዋላ እንተዘይተብሃለ፤ ፍልፍል ዲሞክራሲያዊን ወያኔን መንነት ውድብ ኮይኑ፤ ህወሓት ህዝባዊ እምነትን ደገፍን ረገሱ ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ ከወውት ኣኸኢልዎ እዩ።

ህወሓት ፕሮግራማቱ እንዳገምገም እንዳሰፈረሐ ሕዝባዊ መሰረቱ እንዳደላደለ፣ ህዝባዊ እምነት እንዳሳየለ፣ ውሽጣዊ ዲሞክራሲያዊን ወያኔን ኣሰራርሑ እንደገምገም ዝእረም እንደኣረመ ዝዓሙቕ እንዳዕምቕ ... ካብ መደረኽ ናብ መደረኽ ክሰጋገር ቀንዲ መዘውር ኮይኑ ዘገልግል እምበኣር ጉባኤ ህወሓት እዩ። ግባኤን ህወሓትን እንታይ እንታይ እዮም?

2. ጉባኤታት ህወሓት ኣብ ጉዑዞ 40 ዓመት

ህወሓት ዲሞክራሲያውን ወያኔን ውድብ ብምኻኑ ጉባኤታቱ ንመድረኻዊ ተሳትፎ፣ መፈተሻ ፀገማቱ፣ ንቕድሚት ዘኸኢ ንፁር ህዝባዊ መስመር ክጥንክር ናይ ሓሳብ ቃልሲ ዝግበረሉ፣ ፀገማት ህዝቢ ዝዝተየሉን ኣንፈታት ልምዓት ዝሕንፀፀሉን ዲሞክራሲያዊ መድረኽ እዩ። እዚ መርሕ ጉባኤ ህወሓት እዩ።

ናብ ታሪኽ ጉባኤታት ህወሓት ተመሊስና ክንርእ ከለና ድማ ካብ ጉባኤ ናብ ጉባኤ ዋላ ይፈለል ደኣ እምበር ክውንነት ኣለዎ። ህወሓት ብጀካ እቲ ኣብ 1968 ዓ/ም ዝተሳለጠ መሰራቲ ጉባኤ፤ ክሳብ ናይ 2005 ዓ/ም መበል 11 ጉባኤ ብጠቕላላ 11 ጉባኤታት ኣካዳ ኣለ። እዞም ጉባኤታት ካብ ከዓ ብመንፅር መሰረታዊ ዕላማታት ጉባኤ ህወሓት ክንገለግል ከለና ነኒ መድረኹ ዝመስሉ፣ ህወሓት ፕሮግራማቱ ዝዳህሰሰሎም፣ መስመራቱ ዘነፀረሎም፣ ውሽጠ ውድባዊ ኣሰራርሑ ዝገምገምሎም፣ ኣፈፃፀማ መደባቱ ዝገምገምሎም፣ ናይ ህዝቢ ፀገማትን ሕቶን ዘተዩ መፍትሒ ዘቐመጠሎም ከይኖም ንረኽቦም። ብውፅኢቶምን ኣብ ናይ 40 ዓመታት ጉዕዞ ዘለዎም ካብ መድረኽ ናብ መደረኽ ዝገብርናዮ ዝላ፣ ፅሬት መስመር፣ ምጥንኻር ፖለቲካዊ ሂወት ውድብ፣ ምስ ህዝብና ዘለና ርክብ ኣብ ምጥንኻር ዝብሉ ነጥብታት ኮይና ክንገለግል ከለና ግን ኣፈላላይታት ንረኽቦሎም።

ንኣብነት 1ይ ጉባኤ ህወሓት ተመሊስና ክንገለግል ኣብ ወያኔነትን ህዝባውነትን ህወሓት እምነ ኩርናዕ ዘንፀፈ ታሪካዊ ጉባኤ ኮይኑ ንረኽቦ። ካብ የካቲት 17-21 1971 ዓ/ም ኣብ ማይኣባይ ዝተሰለጠ 1ይ ጉባኤ ህወሓት፤ ድሕሪ ናይ 1969 ሕንፍሽፍሽን ምስ ኢዴህ ዝተኻየደ ደማዊ ኩናትን ዝተኻየደ ምስ ምንባር፤ ሃላዎት ናይ ምጥፋእ ሓደጋ መኪቱ ዝተኻየደ ጉባኤ እዩ ዝብል ታሪኻዊ ቦታ ኣለዎ። መሪሕ ጭርሖ ናይዚ ጉባኤ “ሓፋሽ ደንቃሕ ይወደብ ይተዓጠቕ!” ዝብል ዝነበረ እንትኸውን ነቲ ግዜ ዝጠልቡ መደባትን ዝተሓንፀፀሉን ሕሉፍ ጉዕዞ ዝተገምገመሉን ነይሩ። ብዓይነ መለክዕታት ወያኔን ህዝባውነትን ህወሓት ናይዚ ጉባኤ ፍሉይ መለላይ ክበሃል ዝከኣል ግን ቃልስና ናብ ህዝቢ ንምስፋሕን ሕዝባዊ እምነት ክንጭብጥ ዘኸኣለና መትከል ዝተጨበጠሉ መድረኽ ምንባር እዩ። ኣብዚ ጉባኤ “ገፅ ገድልናን ሰራዊትናን ገፅ ህዝብና ክመስል ኣለዎ!” ዝብል መትከል ተታሒዞ ውድብና ኣብ ልቢ ህዝቢ ትግራይ ክሰፍርን ክሳብ ቀረባ እዋን ውን ዝዘለቐ ወያኔን ህዝባውነትን ባህሪ ክሕዝ ባይታ ኣንጻፉ እዩ። ወያኔ ስነ-ምግባርን ባህርን ህወሓትን ሰራዊቱን ካብ ኣፅናፍ ናብ ኣፅናፍ ክጋወሕ ዘኸኣለ ታሪካዊ ጉባኤ ክበሃል ይኸኣል።

2ይ-3ይ ጉባኤታትና ወያኔ ትግራይ ምስ ወያኔ ኢትዮጵያ ክሰግጠም ዘኸኣሉ መትከላት፣ መደባት፣ ኣሰራርሓታትን ዝተቐረፀሎምን ዝተገምገምሎምን መድረኽ እዮም። 1975 ዓ/ም ዝተሳለጠ 2ይ ጉባኤ ህወሓት ወያኔን ህዝባውን መስመራቱ ኣሓይሉ ኣካል ወያኔ ኢትዮጵያ ከምዘኸነ ብዕሊ ኣነጻጽ፤ ውፅዓት ብሄርን ብሄረ ሰባትን ኢትዮጵያ ካብ ምዝመዛ ሓራ ክውፁ ዘኸኣል ስሙር ዲሞክራሲያዊ ግምባር ከምዘድሊ ኣሚኑ ዘተዩ ኣፅዲቐ። 3ይ ጉባኤ ህወሓት 1981 ዓ/ም ዝተኻየደ ኮይኑ ነቲ ናይ 2ይ ጉባኤ ውሳኔ ክጠናኸር ብዘኸኣለ ምልክው “ናይ ኢትዮጵያዊቲ ዲሞክራሲያዊ ሕብረት ይጠናኸር!” ብዝብል መሪሕ ጭርሖ ዝተኻየደ ነይሩ። ኣብዚ ጉባኤ ህወሓት ንሰላምን ዲሞክራሲን ዘለዎ ተወፋይነት ዘመሰከረ፤ ነቲ ኣብ ኣፍ ሞት ባህሪ ዝነበረ ስርዓት ደርጊ ውን ክይተረፈ ዘሳትፍ ናይ ሰላም እማመ ፃውዒት ዝተኻየደሉ ውን ነይሩ።

4ይ ጉባኤ ድሕሪ 40 ዓመት ኣብ ሓፋሽ መድረኽ ቃልሲ ዝተኻየደ ፈላማይ ጉባኤ ብምኻኑ ፍሉይ ዝገብር እንትኸውን፤ ኣብ ሰላማዊ ናይ ቃልሲ መድረኽ ዝጋጠሙ ፈተናታት ንምፍታሕ ዘተዩ። ኣብዚ ጉባኤ ካብ ዝተልዓሉ ፀገማት፤ ቃልሲ ተወዲኡ እዩ ኢልካ ናይ ምስትርሓይን ናብ ውልቃዊ ናብራ ምዝምባልን ዝብሉ ይርከብዎም። ኣብ ፅባሕ ምፅዳቕ ሕገ-መንግስቲ ኢዴዴዴ ዝተኻየደ ብምኻኑ ከኣ ንምዕዋት ሽቶታት ሰላም፣ ዲሞክራሲን ልምዓት ኣመራርሓን ኣባልን ህወሓት ክውይን ከምዘለዎ ፃዊቲ ኣሕሊፉ። 5ይ ጉባኤ ኣብ ድሮ ወራር ህዝባዊ ግምባር ዝተኻየደ ኮይኑ መቐፀልታ ናይቲ 4ይ ጉባኤ ነይሩ ክበሃል ይከኣል። ኣብ መበል 5ይ ጉባኤ ኣብ ላዕላዎይ ኣመራርሓ ምዝዝሕሓልን ከምቲ ዝድለ ዘይምስጋምን ዝብሉ ፀገማት ዝተልዓሉ ኮይኖም፤ ፍልፍል እዞም ፀገማትን ዝርዝር ኣፈታትሕኦምን ኣብዚ ጉባኤ ከይተነፀረ ሓሊፉ።

6ይ ጉባኤ ነጥቢ መቐይሮ ጉዑዞ 26 ዓመታት። እዚ ጉባኤ ኣብ ፅባሕ ምክፍፋል ማእኸላይ ኮሚቴ ህወሓት ዝተሳለጠ ብጉባኤ ተሃድሶ ዝፍለጥ እዩ። ድሕሪ ወራር ህዝባዊ ግምባር ኣብ ኣመራርሓ ህወሓት ኣፈላላይ ተፈጢሩ። ምክንያት ናይቲ ኣፈላላይ ብዝተፈለለዩ ኣካላት ዝተፈለለዩ ረቓሒ ዝወሃቦ እዩ። ካብ ወልቃዊ ንሕንሕ ስልጣን ክሳብ ናይ ርእየተ-ዓለማዊ ኣፈላላይ ዝብሉ ረቓሒታት ዝጥቀሱ እዮም። ጆን ያንግን መድሃንዮ ታደሰን ብ 2003 ዓ/ም/ፈ ኣብ ዘውፅእዎ “TPLF; Reform or Decline?” ዝብል ዓንቀፅ መፈላለይ ነጥቢ መሪሕነት ውድብ ብግልፂ ክረኣይ ዝጀመረ ኣብ ገምጋም ከይድን ኣተኣልዮን ኩናት ኢትዮጵያን ኤርትራን ኮይኑ፤ ከትዓት እንዳተኸረሩ ብዘኸኡ ቁፅሪ ወልቃዊ ንሕንሕን ምትፍናን ኣመራርሓ ህወሓት እንዳተጋደደ፤ ደሓር ደሓር ከኣ ናብ ርእየተ ዓለማዊ ኣፈላላይ ከምዝዓበየ ይሕብሩ። ቡቲ በለ ቡቲ ናይ መስመር ኣፈላላይ ተፈጢሩ ማእኸላይ ኮሚቴ ህወሓት ንክልተ ተሰንጢቐ ሰዓራይ ሓይሊ መስመርና ንሓድስ ዝብል ኣንፈት ኣነጻፍ ተሰዓራይ ካብ ውድብ ተኣልዩ።

አብዚ ናይ ኣፈላላይ እዋን ህወሓት ጥራሕ ዘይኮነ ህዝቢ ትግራይ ብሓፈሻ ህዝብታት ኢትዮጵያን ኣብ ሓዲጋ ዘውድቕ ኣጋጣሚ ተፈጠሩ ምንባሩ ዘተሓትት ኣይኮነን። ኣብዚ ብክልቲኦም ወገናት ነገይ ባዕሎም ናይ ዴሞክራሲ ሕቶን ናይ ኣሰራርሓ ጥሕሰታት ዘልዕሉ ከይኖም፤ ህልውና ህወሓት ክረጋገፅ ከምዝነበሮ ግን ኣየጠራጠርን። ኣፈላላይ ተፈጠሩ ሰዓራይ ህልውና ህወሓት ኣረጋገፀ። እዚ ኣፈላላይ ኣብ ጉዕዞ ህወሓት ናይ ባዕሉ ስምብራት ምግዳፉ ግን ኣይተረፈን። ብርግፅ ቡዙሓት ኣካላት ህወሓት ድሕሪ እዚ ኣፈላላይ ወሁድ ኣካል ከይኑ ምቕጻል ኣይከኣሎን፤ ኣብ ሃገራዊ መድረኽ ዝነበሮ ተሰማዕነት ክቕንስ እዩ፤ ኣብ ህዝቢ ትግራይ ዝነበሮ ተቐባልነት ክቕንስ እዩ፤ እቲ ኣብ ህወሓት ዝተለመደ ናይ ሓባር ኣመራርሓ ክጠፍእ እዩ ብኡ ኣቢሉ ወን ናይ ሓዲ ሰብ ዓብላላይነት ክረጋገፅ እዩ ... ወዘተ ዝብሉ ትንቢታት ኣቐሚጦም ነይሮም። እሞኽ ከመይ ኮነ ዝብል ደሓር ክንምለሶ ናብ ውዕሎታት 6ይ ጉባኤ ንመለስ።

6ይ ጉባኤ ናይ ተሃድሶ መስመር ኣነጻሩ ህወሓት ዘካየዱ ጉባኤ እዩ። ኣብዚ መደረኽ ናይ ሕሉፋት 10 ዓመታት ገምገም ዝተኻየደ እንትኾን ቀንዲ ትኹረት ኣብ ድኽመታት ነይሩ። ድኽመታት ተባሂሎም ካብ ዝተልዕሉ ጉዳያት፤

- ብንፁር ኣመራርሓና ፖለቲካዊ ቃልሲ ዘይገበረ በዚ ኣቢሉ ውን ናይ ውሽጢ ወድብ ኣሰራርሓታት ተዘሓሒሉ
- ናይ ውሽጢ ኣሰራርሓታት ሰለዘይፀረየ ኣብ ክንዲ ግልፅነትን ተሓታትነት ኢደ-መነንነት ሰፊኑ
- ኣብ ክንዲ ብሰለትን ወያኔ ትረትን ናይ ኣረኣእያ እንክልሊልን ርእሲ ምድናንን
- ኣብ ክንዲ ስጦም ትካላዊ ኣሰራርሓ ናይ ወልቀ ሰባትን ምትእስሳርን ሰንሰለትን መሰረት ዝገበረ ኣሰራርሓ ተፈጠሩ
- ኣብ ክንዲ ዴሞክራሲያዊ ቃልሲ ሓምዮትን ምጉጅጃልን እንዳዓብለለ መፅዕ
- ፀረ-ዴሞክራሲያዊነት ነጊሱ
- ክራይ ኣካብን ፅግዕተኛ ሓይልን ጎሲሩ ዝብሉ ድኽመታት ተገምጊሞም።

ብጠቕላላ ነቲ ሓድሽ መድረኽ ዝመርሖ ልምዳታዊ ዴሞክራሲያዊ መስመር ተቐሪፁ፤ ተፈጻሚነቱ ክሰለጥ ኣብ ከይዲ ክስርሓሎም ዝተብሃሉ ኣንፈታት ውን ተቐሚጦም፤

- ናይ ወድብ ዓቕሚ ናይ ምጉልባት ስራሕቲ
- ህዝቢ ዘሳትፍ ናይ ልምዳትን ህንፃት ዴሞክራሲን ስራሕቲ
- ዓቕሚ ህንፃት ኣብ ስራሕቲ ወድብን መንግስትን ተባሂሎም ተቐሚጦም።

3. ጉባኤታትናን ጉዕዞ ህወሓት ድሕሪ ሕዳሰ

ህወሓት ልክዕ ኣብ ታሪኽ ዓለም ከም ዝተርአዩ ወየንቲ ወድባት ኣብ ጉዕዞኡ ምክፍፋል ከጋጥሞ ግድን ነይሩ። ምክፍፋል ወያኔ ወድብ መሕዘናይ እዩ። ሞትን ህይወትን እንዳተኻፈሉ ዝመፁ ብዎት ክከፋፈሉ ምርኣይ ዝደዳ ከብድኽ ይበልዕ። ኣብ ታሪኽ ምክፍፋል ወያኔ ወድብ ኣዝዮም ዘደንፀዉ ኩነታት ውን ተፈጠሮም እዮም። መእሰርቲ፣ ምቕትታል፣ ሽም ምጥፍፋእ፣ ኣብዚ ኣሎ ዘይትብሎ ናይ ኣመራርሓ ምስዋር፣ ሰደት ... ወዘተ። በዘም ተጋንፎታት ወያኔ ወድብ ኣብ ህወሓት ዝተፈጠረ ኣፈላላይ ብውሑድ መስዋእትን መእሰርትን ዝተዛዘመ ምንባሩ ከዓ መለእካ ንክይትሓዝን ይገብረካ። ሞትን ማእሰርትን ኣጋጠሙ ምስ ናይ ካልኣት ወየንቲ ወድባት ተሞክሮ ክነፃፀር ከሎ ይሓይሽ ዝበሃል እዩ። ቃልሲ ዝሰለኾነ ክተርፍ ሰለዘይነበሮ መሕዘናይ እንተኾነ ውን ኮይኑ። ንዕኡ ንታሪኽ ገዲፍና መስዋእቲ ዝተኸፈሎ ሕዳሰ ኣብ ከመይ ይርከብ? ንቕጻልነት ወድብ ምርግጋፅ ዘይተመለሱ ሕቶታት ልምዳትን ዴሞክራሲን እንታይ ይተርፍም እንታይ ከ ይሓትት? ዝብሉ ናይዚ ሓዚ ዘሎ ኣባልን ኣመራርሓን ህወሓት ከምኡን ደገፍቲ ብሓፈሻ ድማ ህዝቢ ትግራይ ቀንዲ ትኹረት ክኸውን ይግባእ።

ድሕሪ ጉባኤ ሕዳሰ ልምዳታዊ ዴሞክራሲያዊ መስመር ዝሓኢ ሓሳብ ኮይኑ ወፅዮ። ዴሞክራሲ፣ ሳላምን ልምዳትን ናይ ህልውና ሕቶታት ምኽኖም ሃገራዊ ምርድዳእ ተፈጠሩ። ብመዳይ ፖለቲካዊ ምሕደራ ብሰንኪ ስእነት ዴሞክራሲያዊ ምሕደራ ኣብ ኣፍደገ ምብታን በሂሓ ዝነበረት ሃገር ህንፃት ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ወሳኒነት ኣለዎ። ሰለዚ ኣብ ሓበራውን ውልቃውን ዴሞክራሲያዊ መሰላት ኣጠዓዲሙ ዝኸይድ ወያኔ ዴሞክራሲያዊ ኣተሓሳስባ ክህነፅ ሱር ክሰድድ ግድን ይኸውን። እዚ ኣተሓሳስባ ካብ መፈለግታ ምስ ወድብ ዝዓበየ ዋላ እንተኾነ ምዕማዕማቕን ምስፋሕ እንደሓተተ ዝማዕበለ እዩ። ከምቲ ንቃወም ኢና ዝብሉ ሰባት ዝብልዎ ንገለ መደባታት ወይ ክፍልታት ሕ/ሰብ ዝውግን ንኻልኣት ዝዕፍን ውን ኣይኮነን።

ወያኔ ዴሞክራሲያዊ ታሪካዊ ምሕደራ ድሕረ ባይታን ህልው ኩነታትን ኢትዮጵያ መሰረት ዝገበረ ሕገ-መንግስታዊ ስርዓት ቐሪፁ ብኣዝዮም ዝበዝሑ ህዝብታት ሃገርና ውን ተቐባልነቱ ዝረኸበን ዝምዕብል ዘሎን እዩ። ህዛባዊ መሰረቱ እንዳሰፍሐ፣ ኣፈጻፀሙ እንዳተመሓሸየ፣ ትካላዊ ህንፃትን ናይ ዓቕሚ ህንፃትን እንዳማዕበለ ምስዝኸይድ፣ ድሕረትን ድኽነትን ንምስዓር ዘኸእል ሃዋህው የንፅፍ ከምዘሎ ውን ኣየጠራጥርን።

ሰለዚ ብሃገር ደረጃ ክረኣይ ከሎ እቲ ዝተሓንፀፀ ፖለቲካዊ ምሕደራ ምጥንኻርም ምዕማቕን ዘድልዮ፣ ምስ ማሕበረ-ኢኮኖሚዊ ለውጢ ህዝብና ከኣ በዓሉ ሱር እንዳሰሰደ ምስዝኸይድ ከሰጉም ዝኸእል ጥራሕ ዘይኮነስ ውሕሰነት ሃገር ውን እዩ። ነዚ ዴሞክራሲያዊ ምሕደራ ከኣ ብቐጻልነት ሃገራዊ ስምምዕነት ክፍጠረሉ ይግባእ። ክሳብ ሓዚ ወን ኣንፃር እዚ ፖለቲካዊ ምሕደራ ዝተሰለፉ ሓይልታት እንትርፎ ኣብ ደውታን ሸንክሎልን ህዝባዊ ተቐባልነት ክረኸቡ ኣይከኣሉን። ህዝባዊ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ምኽኑ ሰለዘረጋገፀ መሰረት ሰላምን ልምዳትን ውን ይኸውን ኣሎ።

ብቐጠባዊ መዳይ ክንመፅ ከለና ንክም ሃገርና ዝበላ ኣብ 21 ክ/ዘመን ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት እዚ ኣተሓሳስባ ፍቱን ፖለቲካ-ኢኮኖሚዊ ኣተሓሳስባ እዩ ዝብል እምነት ኣለኒ። ህወሓት/ኢህወደግ ነዚ ሰለዝተዓዘበ ኣብ ዘመነ ነፃ ዕዳጋ ስርዓት ካፒታሊዝም ዝህነፅ፣ መንግስቲ ብዝመርሖ ልምዳት እዩ ዝብል መርገዚ ምውሳዱ ዝነኣድ እዩ። ድሕሪ ዙሉል ኪናት ዓለም ካብ ነፃ ዕዳጋ ምምላጥ ወይ ዝኸኣ ኣጂኽ ምንባር ኣይከኣልን። ኣብ ከም ናትና ዝበለ ድሑር ቁጠባ ምሉእ ንምሉእ ጉዳይ ቁጠባዊ ምሕደራ ንኣይልታት ዕዳጋ

ምግዳፍ ውን ሓደጋታቱ ከንደያናይ ምኽኛም ንምፍላጥ ኣብ ምዕባይ ዘርከቡን ዝግበዩን ቁጠባታት ዓለም ዝተርአዩ ዕልቕልቓት እኹላት መምሃርቲ እዮም። ሰለዚ ሓይሊታት ዕዳጋን መንግስታዊ ኢድ ኣእታውነትን ሚዛን ዘሐሉ ኣተሓሳስባ ብምኽኑ ርትዓዊ መስመር ይገብሮ።

ቁጠባዊ ምሕደራ ልምዳታዊ ዲሞክራሲያዊ ኣተሓሳስባ ብተግባር ክሸረፍ ከሎ ንረኽቦ ውፅኢት ወን ምስ ሕሉፍ ክነፃፀር ከሎ ዕውት እዩ። ኢትዮጵያ ከም ሃገር ንዝሓለፉ 12 ዓመታት በዓል ክልተ ኣሃዝ ኢኮኖሚያዊ ዕብዮት ኣመዝገባ። ኣሃዛዊ መግለፂ ናይ ግድን ሰለዝኾነ እምበር ኣባይታ ዘለው ለውጥታት ውን ዝረአዩን ዝጭበጡን እዮም። ኣብ ትግራይ ውን ቁጠባዊ ዕብዮት ይምዝገብ ኣሎ።

ኣብ ዝሓለፉ 12 ዓመታት ዝተርአዩ ቁጠባዊ ዕብዮት፤ ክርፂ ዘትሓዘን ኣብ ሃገርናን ክልልናን ኢኮኖሚያዊ መቕራዊ ለውጢ ከመፅእ ኣለዎ ዝብል እንገራት ዝቐደደን ናይ 5 ዓመት ትልሚ ዕብዮትን ስግግር ሓደ ተቐሪፁ ድሮ ውን ተፈጻሚ ኣሎ። ገምጋም ዓሪፍሉ ዕውትን ዘይዕውትን ተባሂሉ ኣሎ። ብመንፅር እቲ ዝለዓለ ጣርያ ዕብዮት ክረአይ ከሎ ኣይተዓወተን። በቲ መሰረታዊ ዝተብሃለ ድማ ይብዛሕ ይንኣስ ነቲ ዝነበረ ዕብዮት ኣቐፂሉ ተባሂሉ ተገምጊሙ። ብመዳይ ዝተትሓዘሉ ሸቶ ምስላጥ መዋቕራዊ ለውጢ ኢኮኖሚ ክምዘን ከሎ ድማ ድኹመታት ነይሮም ተባሂሉ ተገምጊሙ። ኣብ ሕርሻ ከሳኽዕ ዝተሓሰበ በቲ ዝተተለመሉ ኣይከደን። ኣብ ኢዳስትሪ ውን ነቲ መዋቕራዊ ለውጢ ኣፍደገ ዝኸፍት ኣፍራያይ ግምባር ከምዘይተዓወተ ተነገሩ ኣሎ። ኣብ ግልጋሎት ጥዕና ምስ ሸቶታት ሚሊንዮም ክነፃፀር ከሎ ዕውትን ተጠቓሳይን ግምባር ኮይኑ ኣሎ። ትምህርቲ ኣብ መዳይ ምስፍሕፍሕ ምስ ድኽመቱ ፀብቐ ከይዱ። ብፅሬት መዳይ ግን ግዜ ዘይወሃበም ፀገማት ኣለዉ። ከም ትግራይ ክረእ ከሎ ቀድሚ ዉሱናት ዓመታት ብፅሬት ኣብ ቅድሚት ትሰራዕ ዝነበረት ክልል ሎሚ ሎሚ ኣብ ድሕሪት ኣላ። እዚ ምስቲ ንደልዮ ንልምዓትና ዘሳልጥ ኣፈራያይ ሓይሊ ሰብ ከይነፍሪ፤ ዓቕሚ ዘለዎ በብደረጃኡ ዝውስን ኣማኺሉ ዝመርሕን ሓይሊ ሰብ ከይንፈጥር ዝኾልፍ ሰለዝኾነ ዝገፍ ትኹረት ዝሓትት ድኽመት እዩ።

ኣብ ካልኣት ግምባራት ንኣብነት ከም በዓል ቱሪዝም ዝበሉ ፀጋታት ምስ ካልኣት ሴክተራት ኣብ ምትእስሳርን ምልማዕን ትኹረት የድሊ እዩ። ኣብ ግምባራት ስራሕቲ ህንፀትን፣ ዝርጋሐን ተበግሕነትን ኢንፎርሜሽን ቴሌኮሙዩኒኬሽን ቴክኖሎጂ ምስ ትሓት ፅሬቱ ዝምሰገን ዓወት ኣሎ። ኣብዘም ሴክተራት ብተገልልቲ ዝለዓሉ መረረታት ኣለዉ። ብፍላይ ስራሕቲ ህንፀት ክራይ ኣካብነትን ግዕዝይናን ብሰፊሑ ዝረአዩሎም ምስ ምኽኛ ኣብ ፅሬት ኣዕጋቢ ኣይኮነን።

ዝርገሐ ፅሩይ ዝስተ ማይ ፅቡቕ ተሳሊጡ ዝብል ገምጋም ኣለና። ኣብ ዓባይቲ ከተማታትና ምስ ንመፅእ ካብቶም ናይ ህዝቢ እንፅርፅርት ማእከላት ዝኸኑ ሓደ እዩ። ብርግፅ ፍታሕ ዝተገበረሎም ኣለው። ኣብኣም ውን እንተኾነ ዝተማልአ ኣይኮነን። መሊኣም ዘይተፈትሑ ድማ ኣለው።

ብሓፈሻ እንትርአ ንቐድሚት ዘሰገም ዕብዮት ጀሚርና ከምዘለና ሕቶ ብሉን። ግን ከኣ እኹል ድዩ? ወይ ውን ኣብቲ ዘለናዮ ዶ ክንወሰን ነይሩና? ምስ ንብል ኣይኮነን እዩ መልሱ። እቶም ዝወደቑሎም ዓውድታት ክንግምግም ከለና፤ ናይ ኣፈፃፀማ ዓቕሚ ምንኣስ፤ ሕፅረት ፋይናንስ፤ ኣብ ልምዳታዊ ሰራዊት ሰለይሰራሕና ኢና ዝብል ገምጋም ኣሎ። ኣፈፃፀማ ጉድለትን ብቐፃልነት ከም ምኽንያት ወድቀትና ንጠቕሶ ጉዳይ እንተኾይኑ ግን ንውሽጥና ምግምጋም ዘድልዩና ይመሰለን። ነዚ ክመርሕ ዝኸእል ፖለቲካዊ ጥንካረ ዘለዎ ወድባዊ ኣሰራርሓ ዲና ንፈጥር ዘለና? ናይ ህዝቢ ሕቶታት ከ እንታይ እዮም ብኣግባቡ ዶ ንርድኣም ኣለና? ተረዲእና ከ ንምልስ ዶ ኣለና? እንተዘይመለስና ከ ህዝባዊ ተቐባልነትና ከመይ ኢሉ ይቐፅል? ህዝባዊ ተቐባልነትና ብዝተሸርሸረ ቁፅፅ ከ ቀፃላይ ዓወትና ናባይ ዘብል ይኸውን? እዚኣምን ካልኣት ሕቶታትን ብዝፍትሽ መልክዑ ከ ዝሓለፉ ካብ 7-11 ጉባኤና ከመይ ተሰሪሕሎም? ኢልና ነብስና ምግምጋም ኣገዳሲ እዩ።

ብርግፅ መስመር ሕዳስ ስዒሩ ካብ ዝወፅእ ንዝነ ክራይ ኣካብነት ሓደጋ ስርዓትና እዩ ኢልና መርገቢ ሒዝናሉ። ብቐፃል ከኣ ሰናይ ምምሕዳር ረመፅ እዩ ንቃለሶ ኢልና። ድሕሪ ጉባኤ ሕዳስ 5 ጉባኤታት ኣካይድና። 7ይ ጉባኤ ኣብ ምድልዳል ልምዳታዊ ዲሞክራሲያዊ መስመር ጠሚቱ ዘትዩ። በዚ መስመር እንዳተመራሕና ካብ ድኽነት ነምልጥ ውን ኢልና። 8ይ ጉባኤ ውን ብተሳትፎን ፍልጠትን ኣባላትና ኣብ ሰናይ ምምሕዳር ዝላ ነረጋግፅ ብዘል ቴማ ተኸይዱ። 9ይ ወድባዊ ጉባኤ ምስ ምኽባር ምሌንዮም ኢትዮጵያ ምርግጋፅ ህዳስ ሃገርና ዝብል ቴማ ነይሮም። 10ይ ወድባዊ ጉባኤ ውን ዓወታትና ብምስፋሕ ህዳሴ ትግራይ ናብ ሓዲሽ ምዕራፍ ነሰጋግር ብዝብል መንፈስ ተፀሚቢሉ። መበል 11 ጉባኤ ህወሓት ኣብ ማእኸላይ ዘመን ኣፈፃፀማ ትልሚ ዕብዮትን ስግግርን ሓደ ዝተኸየደ ኮይኑ፤ ጥንካረታትን ገምጊሙ መፍትሒ ኣንፈት ውን ኣቐሚጡ። ካብ ዝተቐመጡ ኣንፈታት፤

- ኣንፈት ቃልሲ ክራይ ኣካብነት ክኾን ዝግባእ፤ ሱር ሰዲዱን ተስፋሕፊሑን ዝነበረ ናይ ክራይ ኣካብነትን ተግባርን ኣተሓሳስባን ዝፍታሕ ናይ ፖለቲካል ኢኮኖሚ ለውጢ ብምምፃእ እዩ
- ኣብ መዳይ ሰናይ ምምሕዳር ዝረአዩ ፀገማት ብናይ ህዝቢ ዝተወደበ ምንቅስቃስ ምፍታሕ
- ኣብ ምዕፃፍ ማእተቶት ብፍላይ ኣብ ንኡስ ተሓራሳይ መሬት ዝተርአዩ ክንዲ ዝግባእ ዘይተኼደሉ ስራሕ ዝፍታሕ፤ ናይ ኣፈፃፀማ መመሓየሽ ሓሳባት ብምምፃእ፤ ህንፀት ልምዳታዊ ሰራዊት ብዝተማልአን ዝተመጣጠንን ብኩለመዳያዊ ኣገባብ ብምህናፅ፤ በብደረጃኡ ዘሎ ፀገም ቁርፅኛ ኣመራርሓ ምቕራፍ፤ ብጠንካራ ድስጥሊን ናይ ዘይምፍፃም ፀገማትና ብምእላይ፤ ናይ በዓል ሞያን ገባርን ዓቕሚ ምህናፅ እዩ ዝብል ተነገሩ
- ተፈፃምነት ፖሊስታትና ዝረጋገፅ ወድብና ፅሬት ኣመራርሕኡን ኣባላቱን ሓልዩ፤ ዲሞክራሲያዊ ናይ ኣመራርሓ ባህሉ ኣቐፂሉ ብስርዓቱ ዝተወደበ ወድብ ምስ ዝኸውን እዩ ዝብል ውን ተሰሚሩሉ
- ኣብ ናይ ኣመራርሓ ህንፀት ስራሕና ውን ህዝቢ ብዝተወደ መልክዑ ዘቃልሱን ኣብ ቅድመ ግምባር ብኣፈፃፀማን ፅሬትን ቅድሚት ዝወፁ ምምልማል ብዝብል ተቃሒዙ
- ኣብ ምቕፃል ርእየተ ኣላማዊ ፅሬት ወድብና ከምኡ ውን ምጠንኻር ኣወዳድባ ኣቐምና መሰረት ዝገበረ ሊጋት መናእሰይ መሰረት ዝገበረ ምልመላ ክካየድ ተቐሚጡ
- ኣመራርሓ ውን ንዓርሱ ብፅንዓትን ምርምር ክሃንፅ ከምዘለዎ ተሓቢሩ።

ብሓፈሻ እንትርእ ካብቶም 7-10ይ ዘለው ጉባኤታት ብዝተፈለየ መልኩ፤ ኣብ መበል 11 ጉባኤ ጎኒ ጎኒ ንልምዓት ዝወሃብ ትኹረት ኒ ውሽጢ ወድባዊ ፖለቲካዊ ሂወትን ወድባዊ ኣሰራርሓታት ጠመተ ክገብር ዝፈተነ ይመስል። ኣብ ኣመራርሓን ኣባላትን ናይ ፅሬት ጉዳይ ዘልዓለ ውን ይመስል። ህወሓት ከም ህወሓት ውሽጣዊ ኣሰራርሓ ክፍትሽ ከምዘለዎ ክእረሙ ይግባእ ዝበሎም ውን ክርኢ ፈቲኑ ዝሓለፈ እዩ። ምስቶም ዝሃለፉ ድሕሪ ህዳሴ ዝተኻዱ ጉባኤታት እንትገፃፀር ህወሓት ውሽጢ ወድባዊ ኣሰራርሓ ክፍትሽ መገበሲ ዘቐመጠ ነይሩ። ኣብዚ ጉባኤ ትኹረት ካብ ዝተውሃቦም ነጥብታት “ተፈፃምነት ፖሊሲታትናን ዝረጋገፀ ውድብና ፅሬት ኣመራርሕኡ ኣባላቱን ሓልዩ፤ ዴሞክራሲያዊ ናይ ኣመራርሓ ባህሉ ኣቐፂሉ ብስርዓቱ ዝተወደበ ወድብ ምስ ዝኸውን እዩ” ዝብል ዛዕባ ምስቲ ህዝብና ዘልዕሎ ዘሎ ሕቶታትን ዘስምዖ ዘሎ መረረትን ክረኣይ ከሎ ዓብዩ ትርጉም ኣለዎ። ዓብዩ ትርጉም ኣለዎ ክንብል ከለና ንሕና ንብሎን ኣብ ባይታ ዘሎን ህዝባዊ ተቐባልነትናን ዝተፈላለዩ ዝኾኑሉ ሃዋህው ይፍጠር ሰለዘሎ ኣዩ። ህዝብን ንሕና እንታይ ዝንታይ ንብል ኣለና?

ኣብ ዝሓለፉ 12 ዓመታት ቁጠባዊ ዕብዮት ኣምጺእና ዶ እወ። ብሃገር ደረጃ ኣብ ህንፃት ዴሞክራሲያዊ ስርዓትና ህዝባዊ ምርድዳእ ፈጠርና ዶ እወ። ውፅኢታውነት መስመርና ብተግባር ኣሸሪፍና ኣርኢና ዶ እወ። ክራይ ኣካብነትን ስእነት ሰናይ ምምሕዳርን ለውጢታት ኣለዉ ዶ ገምጋምና እወ ክኸውን ይኸእል፤ ኣብ ባይታ ግን እንፅርዖሮት ኣሎ።

ህዝቢ ንውድብና መሪፅዎ ዶ እወ። ህዝቢ ብኣማሓደርቱ ዕጉብ ድዩ ኣይኮነን። ሰለዚ መስመርና ተመራፃይ እንዳሃለዉ ህዝቢ ብኣና ኣይዳግብን ዘሎ። ብኣና እንተዘይ ዓጊቡ ድማ እምነቱ ይቐንስ። ህዝቢ ኣእሚና ምስዘይነሰልፎ ከኣ መመሊሱ ኣፈፃፀማታትና እንደተገደአ ይቐፅል። ሰለዚ ፀገማትና ላዕላሉ ዘይኮነስ ብዕምቆት ክንምርምር ይግባእና። ኣብ መስመርና ፀገም ዘይብልና እንደሃለና ክራይ ኣካብነት ዘይምስዓርና፤ ሰናይ ምምሕዳር ዘይምስፋና፤ ዕብዮት ክነመዝገብሎም ኣብ ንክእለሎም ዘርፍታት ዕብዮት ዘይምምጻና፤ ሕቶታት ህዝቢ ዘይምምላስና እንታይ ሰለዝኾና እዩ እንጭልና ውዳባዊ ኣሰራርሓታትና ብዘይ ምፅራይ ይኸውን መልሱ።

ብርግፅ ህዝቢ ሰለዝንፀርፀረ ኩሉ ግዜ ኣይሰራሕናን ኣይበሃልን። ኣብ ከይዲ ለውጢ ህዝቢ ዘይምዕጋብ ከስምዕ ንብር እዩ። ህዝቢና ብተደጋጋሚ ኣብቶም ንሕና ተፈቲሖም ንብሎም ፀገማት ውን የንፀር እንተሃልዩ፤ ከምኡ ውን ደገፉ ክኸልኣና ይጅምር እድሕር ሃልዩ ግን ፀገም ኣሎ። ህዝቢ ኣብ ልዕሊና እምነት ይሰእን እንተሃልዩ ውን ናይ መጠንቐቕታ ደወል ምኻኑ ክንርድኦ ይግባእ። ሰለዚ ናብ መበል 12 ጉባኤ ኣብ ንኣትወሉ እዋን ምስልና ኣብ ባይታ እንታይ ይመስል ዝብል ቀንዲ ውራይ ክኸውን ይግባእ?

4. ህልው ኩነታትና

ንዝሓለፉ ተኸታተልቲ ዓመታት ኣብ ቁጠባ መዳይ ዝተመዝገበ ዕብዮት ንቐድሚት ዘሰጉም እዩ። ኣብ ባይታ ውን ዝረኣዩ ለውጥታት ነዚ እዩም ዝምስክሩ። ምስዚ ጎኒ ጎኒ ዝተርፉና ነገራት ንሕና ንግምግም ኢና። ኣንፃር ገምጋምና ዝኸዱ ህዝባዊ ስምዒታትን ትዕዛብታትን ከ ኣለዉ ዶ? ገምጋምናን ንመሰረት ገምጋምናን ዝኾኑ ካብ ላዕሊ ክሳብ ታሕቲ ዝግበር ናይ ፀብፃብ ስራሕተና ሓቕነቱ ክንድምንታይ እዩ? ኣብ ትግራይና ዝረኣዩ ማሕበረ ኢኮኖሚያዊ ፀገማት እንታይ እንታይ እዩም?? ክራይ ኣካብነትን ስእነት ሰናይ ምምሕዳርን ካብቲ ኣባልናን ኣመራርሓን ዝሪኣሉን ዝመዝናን ብኣንፃር ህዝብና ከመይ ይሪኣን ይነበረሉን ኣሎ? ፖለቲካዊ ምዕባላ ክልልና እንታይ ይመስል? ኣብ መረፃ ዘመዝገብናዮ ውፅኢትን ተቐምጥቲ ዝረኹብዎ ድምፅን ትርጉሙ እንታይ ይመስል? ብዛዕባ ውሽጢ ወድባዊ ፖለቲካዊ ሂወትና ኣባልናን ኣመራርሓን ዕግብቱ እንታይ ይመስል?

ህዝቢና ፀገማት ኣለው ኣብ ዝብሎም የንፀርፀር ኣሎ። ከምቲ ቀዲሙ ዝተጠቐሰ እንፅርፀሮት ኩሉ ሓቂ እዩ ዋላ እንተዘይተበሃለ። ነቲ ነቐምጦ ገምጋም ውን ሕቶ የልዕለሉ ኣሎ። መደባዊ ገምጋማትና ዝተጋነኑ ዝኾኑሉ ኩነታት ኣሎ። ብፍላይ ኣብ ገጠር መደባት ክግምግሙ ከለው እብቲ ፀብፃብ ምግናን ይረኣዩ እዮም ይብሉና ኣሎ። ኣብ ምህርቲ ምዕፃፍ ይኹን ኣብቲ ኣንፃር ክራይ ኣካብነትን ስእነት ሰናይ ምምሕዳርን ዝተመዝገበ ውፅኢት፤ ኣብ ባይታን ኣብ ወረቐትን ኣፈላላይ ኣለዉኩም ይብሉና ኣሎ። ኣብ ገጠር ኣብ መሬት ምሕደራን ኣብቶም ዝተቐረፁ ፓኬጃትን ምጥፍፋኣ ኣሎ። ናይ ገጠር ህዝብና ኣብ መሬት ምሕደራ ወገናውነት ሰፊኑ ኣሎ ይብል ኣሎ። ኣብ ምዕዳል መደብርያ ውን ታሕተዎት ኣማሓደርቲ ንስለውፅኢት ተኮር ብዘይተደለየ መልኩ-ፀ ገባራት የገድዱ እዮም ዝብል ስምዒት ኣሎ። ኣብ ሰናትኒት ውን ህዝቢ ዝሰርሐሉ ንውልቅኦም ረብሓ ዘውዕሉ ኣማሓደርቲ ኣለዉ። ሕቶ ምስ ዝመደም ድማ ኣብ ላዕሊ እዩ ተሪፉ ኢሎም ህዝቢ ኣብ ውድብ ቐሬታ ክሓድር ዝገብሩ ኣለዉ። ዝለመዐ መሬት ክፅብፀብ ከሎ ምግናን ኣሎ። ኣብ መዳይ ንጥዕና ወን ተመሳሳሊ። ጥዕና ኬላ ዘይብለን ጣብያት እንዳሃለዎ ወረዳታት 90 ዶ 100 ዝበሃል ሽፋን ፀብፃብ የቐርባ።

ጎኒ ጎኒ ዕብዮት ስራሕ ስእነት ውን ይሰፍሕ ኣሎ። ኣብ ገጥርን ከተማን ስራሕ ስእነት ኣለና። ኣብ ገጠር እቲ ክእለት ዘይብሉ ሓይሊ ሰብ ዘይሕጋዊ ስደት ይኸይድ ኣሎ። ብርግፅ ዝሰደት ኩሉ ዝፀገምን ዝሰኣነን እዩ ማለት እይኮነን። ካብ ሓደ ወረዳ ብዘይሕጋዊ ስደት ክሳብ 7 ሺሕ 8 ሺሕ ዝኸዱ እንተኾይኖም ግን ኣቐልቦ ዝሓትት እዩ። ኣብ ከተማ ንኣደሻቲ ምሩቓት ናብ መኣዲ ስራሕ ዝሓትዉሉ መሰርሕ ዝዑግ እዩ። ኣብ ዋጋ ናህሪ ውን ተሳሳሊ። ብርግፅ ሓደሻዕ ምስናሃሪ ብብግዚኡ ዝተርኣየ ዘሰክፍ ወሰኽ ዋላ ኣይሃሉ ነቲ ታሕተዋይ መደብ (ብፍላይ ስራሕተኛ መንግስቲ) ዝሃሰየሉ ኩነታት ኣሎ። ኣብ ኣወሃህባ ግልጋሎት ዘይምዕጋብም ብግልፂ ውን ዝረኣዩ ግድለታት ጽሬት ኣለዉ።

ክራይ ኣካብነትን ስእነት ሰናይ ምሕደራን ምቕራፍ ዝምልከት ሰለጤን የብልኩም ዝብል ስምዕታ ይመፅእ ኣሎ። ኣከብቲ ክራይን በለፀኛታትን ሓዚ ወን እንተኾነ ዘይተነኸኡ ኣለዉ። ፍትሒ ይጋደል ኣሎ። ኣብ ታሕተዎት መሓውራት ፈፃምን ኣካላት ፍትሕን ሓቢሮም ፀረ-ፍትሒ ይሰርሑ እዮም ዝብል ኣሎ። ኣብ ከተመታት ውን ክራይ ኣካብነት ይረኣየሎም ኣብ ዝተበሃሉ ምሕደራ መሬት፣ ዝርገሐ መሰረተ ልምዓት፣ ምእካብ ግብር፣ ትኹረት ክግበሮም ይግባእ ይብሉና ኣሎ። ብፍላይ ብፍላይ ኣብ ኣተኣኻኽባ ግብሪ ግዕዝይና ሰፊሑ ኣሎ ዝብል እንፅርፀሮት ይበዝሕ ኣሎ። ኣብ መከሪይን ተኻራይን ኣብ ኣተማምና ግብሪ ትካላት ንግዲ ዘሰክፍ ግዕዝይና ይረኣይ እዩ።

ናብ ፖለቲካዊ ምዕባላ ክልል ና ምስ ንመፅእ፤ ኣብ እዋን ምፍልላይ ካብ ዝወፁ ኣካላት ገሊኦም ወድብ ኣጣይኸም ይንቀሳቐሱ ኣለዉ። ኣብ ዝሓለፉ ክልተ መረፃታት ተሳቲፎም እዮም። ካብ ናትና ዝበለፀ ፖለሊስን ስትራቴጅን ከምፅኡ ኣይከኣሉን። ሰለዝኾነ ድማ ኣብ ናትና ነኻላት ኣትዮም ህዝብና ክፀልኣና ምግባር ቀንዲ ዝሓዘዎ ስልቲ ኣዩ። ንሕና ንፈጥሮም ነኻላት ብፍላይ ኣብ ግዕዝይናን

ጉድለታት ሰናይ ምምሕዳርን እንደሰራሰሩ ህዝቢ ኣብ ልዕሊ ዘለዎ ኣጋዲዶም ከንፀርፀርን ከማረርን ይገብሩዎ ኣለዉ። ነዚ እም መጠናኸሪ ሓይሊ ዝኸውን ድማ ኣብ ባዕልና ኣብ ውሽጥና ኣሎ። ኣብ ዝተፈላለዩ መወቕር ዝርከቡ ኣመራርሓታትና ዘለዎም ግደፈት ሰናይ ምምሕዳርን ግዕዝይን ንምሽፋን ኣብ ምፍራጅን ጠቕኒን ተዋፊርም ኣለዉ። ህዝቢ የሽማቕቕዎ ኣለዉ። ኣንጻር ብክራይ ዝረኽቡዎ ረብሓ ዝተሰለፈ ኣባልን ኣመራርሓን ወድብና ከይተረፈ ምስ ተቐምጥኑ ብምፍራጅ ክርዕድ ኢሉ ውን ካብ ውድብ ክፍለ ዝገብሩ ኣለዉ። እዚ ውን ህዝቢ ንዓና ዝህበና ደገፍ ይቕንሱ። ኣብ 5ይ ሃገራውን ክልላውን መረጃ ዝተርኣየ ውን እዚ እዩ። ዋላ ውን ኩሎም ኣብ ትግራይ ንመረጃ ዝቐረቡ ወንበራት እንተሰጠና፤ ተቐምጥኑ ዘይግብእም ድምጺ ረኺቦም እዮም። እቲ ዝመረፀም ውሕድ ሰብ ናታቶም ፖሊስን ስትራቴጂን ከምዘይሰርሕ እንዳፈለጠ ንዓና ብምፅልእ ንዕኡም ዝመረፀሉ ኩነታት ኣሎ።

ፖለቲካዊ ርወዮት ኣባልናን ኣመራርሓናን ውን ካብ ግዜ ናብ ግዜ ይወርድ ኣሎ። ትካለዊ ኣሰራርሓና ክፀሪ፤ መስርሕ ምልመላ ኣባልን ኣመራርሓን ብፅሬት ብቐዓትን ክኸውን፤ በለፅኛን ደላይ ዘይናቱን ኣመራርሓ ክእለ፤ ብሓፈሻ ውድባዊ ጥንካራ ህወሓትን ብሰለት ኣመራርሓን ክረጋገፀ ሓቲቱ መልሲ ምስዝሰለጸን ተስፋ ምቕራፅ ኣሎ። በዚ ዝተልዕለ ገሊኡ ነቲ ወድብ እንዳራሕርሐ ይወፅእ ኣሎ። ምውጃእ ጥራሕ ኣይኮነን ዝቃወም ውን ይፍጠር ኣሎ። ኣብ መሰመርን መሰረታዊ መትከላትን እቲ ወድብ ኣፈላላይ ዘይብሉ ብሰንኪ ፅሬት ውሽጣዊ ፖለቲካዊ ህይወትና ምስ ውድብ ዝበታተኽ ይበዝሕ ኣሎ። ኣብቲ ኣመራርሓ ውን እምነት ናይ ምስኣን ሃዋህው ይረኣይ እዩ።

እምበኣርክስ ተግባራዊነት ልምዓታዊ ዲሞክራሲያዊ መስመር ኣረጋገፀና ንቐጻሊ ዓወት ጉዑዝና ፈተንቲ ዝኾኑ ምዕባሊታት ውን ካብ ዝተፈለለዩ ኩርናዓት ዝፍጠረሉ ኩነታት ኮይና ኢና መበል 12 ጉባኤ ንፅበዮ ዘለና።

እዚ ከምዚ ካብ ኮነ ኣብ ኣፈፃፀማ ፖሊስታትና ዝረኣዩ ፀገማት ከምኡ ውን ቀፃልነት ልዕልና መስመርና ዝረጋገፀ ፤ መራሕ ብብቐዓት ከፈፀም ዝኸእልን ኣብ ተኸታታሊ ምትኸኻእን ዓቕሚ ህንፀትን ዘድሚ ውድባዊ ቁመና ክህልወና ከሎ እዩ። እቶም ዝፍጠሩ ዘለዉ ምንፅርባራትን ስእነታትን ዕግባትን ዝፍትሑ ወን ካብ ህወሓት ቁርፅኛ ወያኔ ህዝባውን ኣመራርሓ ምስ ዝርከብ እዩ። ኣብ ክራይ ኣካብነትን ስእነት ሰናይ ምምሕዳር ትርጉም ዘለዎ ለውጢ ዝመፅእ ረብሓ ሓፋሽ ዘረጋገፀ ኣመራርሓ ዓብላላይ ኮይኑ ክወፅእ ከሎ እዩ። ተሪርን ወያኔ ኣመራርሓ ዝመፅእ ከዓ ውሽጡ-ዲሞክራሲ ወድብ ምዝጠናኸር እዩ። መበል 12 ግባኤ ህወሓት ጎኒ ጎኒ ገምጋም ሕሉፋት መደባት ልምዓትን ኣንፈት ኣፈታትሓን ምጥንኻርን፤ ሕቶን ስምዕታን ህዝቢ ኣዳሚፀ ኣብ ልዕሊ ክራይ ኣካብነትን ስእነት ሰናይ ምሕደራን ትርጉም ዘለዎ ዓወት ክንረኽበሉ ንኸእል ብኡ ኣቢልና ድማ ህዝባት እመነትና ነሓይሎል፤ ዕምቆት ዘለዎ ውሽጠ ውድባዊ ኣሰራርሓ ገምጋሙ ናይ ኣሰራርሓ ለውጥታት ብዘምፅእ መልክዑ ኣንፈት ክቐምጥ ኣለዎ።

ናይ ኣሰራርሓ ለውጥታት ክበሃል ከሎ ነቲ እንኮ መሓለዊ ትንፋስ ወያኔን ህዝባውን ሂወትና ዝኾነ ገምጋም ዝትክኡ ትካለዊ ኣሰራርሓታት ክሳብ ምፍጣር ክኸይድ ኣለዎ። ገምጋም ክህሉ ግድን እዩ። ኣብዚ ሰላማዊ መድረኽ ግን ገምጋም ከምቲ ናይ እዋን ቃልሲ ዝነበሮ ግደ ይፃወት ሰለዘየለ፤ ብፍላይ ኣብ ምስሓልን ምብላሕን ኣባል፤ ኣብ ምውሳድ ስጉምቲ ዘጥፈእ ኣባልን ኣመራርሓን፤ ኣብ መዐቀኒ ዓቕሚ ኣመራርሓ፤ ኣመላምላን መረጃን ኣመራርሓ፤ ኣብ ኣተዓቓቕና ውፅኢት ኣፈፃፀማ ... ወዘተ ዝብሉ ዓውድታት ውሽጠ ዲሞክራሲያዊ ኣሰራርሓና ንቐድሚት ብዘሰጉም መልክዕ ዘኸይድ ትካለዊ ኣሰራርሓ ናይ ምዕማቕ ኣንፈት ክቐረፅ ትፅቢት ይግበር።

5. ውሽጠ ዲሞክራሲ ውሕስና ወያኔ ውድብ

ታሪክ ህወሓት ታሪክ ዓወት እዩ። ታሪክ ህወሓት ታሪክ ዓወት ንምኻኑ ከኣ ሒዝምም ዝተበገሰ ሸቶታት ምውቕዕን ዘይምውቕዕን ሓቲትካ ምምላስ ማለት እዩ። ሕቶ ብሄራዊ ወፅዓን ድሞክራሲያዊ ሓድነት ኢትዮጵያን፤ ሕቶ መሬትን ማሕበረ ኢኮኖሚያዊ ፍትሕን፤ ብዓብይኡ ከኣ ሕቶ ዘላቂ ሰላም፤ ዲሞክራሲን ልምዓትን። ነዚ እም ንምምላስ ካብ ምጅማር ቃልሲ ክሳብ ሓዚ ፖለቲካዊ ፕሮግራማት እንዳቐረፀን እንደመሓየሸን በቢ መድኸም መሊሱን ኣብ ምምላስ ይርከብን። ድሕሪ ዓወት ሕገ-መንግስታዊ መልሲ ብምሃብ፤ ብቐፃልነት ዘሰጉሙ ትካለዊ ኣሰራርሓታት ብምዝርጋሕን ምጥንኻርን ከምኡ ውን ነቲ ሕገ-መንግስታዊ ስርዓት ሓደጋ ዝኾኑ ምዕባሊታት በብግዚኡ ብምንጻርን ምቀላስን፤ ንሰላምን ልምዓትን ጥጡሕ ባይታ ፈጠሩ ኣሎ። ሕቶ መሬትን ካልኦት ማሕበረ ኢኮኖሚያዊ ፍትሕታት ድማ ብሕግን ስርዓትን ኣማእሚኡ ብቐፃልነት ይሰርሓሉ ኣሎ። ጉዳይ ልምዓት ውን ሃገራውን ዓለም ለኻውን ኩነታት ዘንበበ ርትዓዊ ፖለቲካ-ኢኮኖሚያዊ መስርሕ ብምትታይ ብቐፃልነት ሓደጋ ሃገርን ህዝብን ዝኾነ ድኽነት ንምጥፋእ ኣብ ጎዳና ቃልሲ ይርከብ።

ጉዳይት ዘለቑ ሰላም፤ ዲሞክራሲን ልምዓት ኣብ ሓደ ነጥቢ ጠጠው ዝብሉ ዘይኮኑስ ብቐፃልነት ዘዩቃርፅ ቃልሲ ዝሓቱ እዮም። ውድብ ህወሓት ከኣ ህልው ገምጋም ዓውቱ ዝምዘን ኣብዘም ነጥብታት ይኸውን። ብመንፅር ሰላም ንዝሓለፉ 24 ዓመታት ዝተመዘገቡ ውፅኢታት ንቐድሚት ዘሰጉም እዩ። ኢትዮጵያ ውሽጣዊ ሰላማ ንምርግጋፅ ኣብ ህንፀት ዲሞክራሲ ከምኡ ውን ኣብ ህንፀት ትካላት ድሕንነትን ምክልኻል ዝነኣድ ስራሕቲ ሰራሕ እዩ። ናይ ውሽጣዊ ሰላም ኢትዮጵያ ኣብ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪካ ቀንዲ ተዋሳኢት ምርግጋፅ ሰላምን ክትከውን ኣኸኢሉ ኣሎ። ኣብ ልምዓት ውን ከምቲ ኣብ ላዕሊ ብሰፊሑ ዝተገለፀ ሩኡይ ዕብዮት ይሰጉም ኣሎ።

ህንፀት ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ብዝምልከት፤ ኣብ ዝሓለፉ 24 ዓመታት ድሕሪ ምንጻፍ ባይታ ሕገ-መንግስቲ ስርዓት፤ ሓፈሻዊ ዲሞክራሲ ከይዲ ኢትዮጵያ ኣብ ምጥንኻር ይርከብ። ቀፃልነት ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ዘረጋገፀ መርሕታት ከም ነፃ ፍትሓውን ሰላምን መረጃ፤ ሓሳብካ ናይ ምግላፅ ነፃነት፤ ነፃ ሚድያ፤ ፖለቲካዊ እምነትካ ብብሕትን ብሕጋዊ ወድብን ምሱጋም፤ ናይ ሓሳብ ኣፈላላይ ምክእል ... ወዘተ ኣብ ሃገርና ይህነውን ይምዕብሉን ኣለው። የለውን ዝብል ኣካል ምስዝመፅእ ነቲ ሕገ-መንግስታዊ ስርዓት ኣብ ምቕባልን ዘይምቕባል እዩ። ምድማዕ ዲሞክራሲያዊ ሃዋህው ኣብ ባይታ ምህላው ንምርግጋፅ ዝሓለፉ ናይ 24 ዓመታት ምዕባሊታት ከዩጋደልካ ምምርማር የድሊ። ህወሓት/ኢህደደግ ገና መንግስትነት ብግዝያዊነት ምስተረከበ ኣብ ቃልሲ ሰላማዊ መድረኽ ዘለዎ ድልውነት ዘረጋገፀ፤ ኣፍደገ ዲሞክራሲ ጋሕ ኣቢሉ ብምኸፋት እዩ። ኣብ መፈለምታ ዓመታት ሰላም ቡዙሓት ውድባት ተፈጠረን፤ ናይ ሕትመት ሚድያታት ፈሊሖን፤ ሰባት ድሌቶም ክገልፁ መሰል ረኺቦም። ኣብዚ ናይ መጀምርያ እዋን

ሀውሐት/ኢህወደግ ንዴሞክራሲን ሰላምን ከብል ብስምዴሞክራሲ ዝካየዱ ልዕልና ሕጊ ዝጥሕሱ ምንቅስቃሳት ሚዲያን ፖለቲካዊ ወድባት ውን ተዓጊስዎም እዩ።

ተቓዋምቲ ሚዲያታትን ወድባትን ግን ዓይቢ ሲኢነኖም ኣብ ክንዲ ንህንፀት ዴሞክራሲ እጃሞም ዘበርከቱ ነቲ ሓድሽ ሕገ-መንግስታዊ ስርዓት ፍፁም ዘይቐበሉን ዕንቅፋት ዝፈጥሩን ኮይኖም ተረኺቦም። ኣብ መድረኽ ነፃ መረፃ ውን ተመሰሳሊ። ተቓዋምቲ ውድባት ሃገርና ከብ ሀውሐት ዝበልፅ ፖለቲካዊ ፕሮግራም ከቕርቡ ዘይክእሉ ኮይኖም እንዳሃለዉ፤ ግን ድማ ከዓ ሀውሐት/ኢህወደግ ካብ ስልጣን ክወርድ ኣለዎ ዝብል ናይ ዜሮ ድምር ፖለቲካ ሒዞም መረፃታት ሃገርና ይሳተፉ ፀኒሖም ኣለውን። ህዝብታት ሃገርና ግን ክመርፅዎም ኣይከኣሉን። በዚ ተስፋ ዝቐረፁ ገለ ተቓዋምቲ ወድባት ላዕላውነት ህዝባን ሕግን እንዳጠሓሱ ኣብ ኣዕነውቲ ተግባራት ክኣትዩ መሪዎም። ድሕንነትን ፀፅታን ሃገር፣ ረብሓ ህዝብን ሃገርን፣ ውሳኔ ቡዙሓት ናይ ምርጫ ሓላፍነት ዘለዎ ብህዝቢ ዝተመረፀ መንግስቲ ግዴታ ከዋግእ ስለዘለዎ ቀይዲ በተኽ ኣክያይዳታት መዕረፊ ክገብረሎም ንብር እዩ። ክቕፅል ውን ኣለዎ።

እምበኣርክስ ዴሞክራሲና ክንግምግም ከለና ከምዚ ክኸውን ኣለዎ። ፖለቲካዊ ታሪክ ሃገርና፣ ፖለቲካ ባህሊ ህዝብናን ናይ ፖለቲካ ሓይልታትናን፣ ኣለም ለኻዊ ኩነታት ኣብ ግምት ኣእቲና ህንፀት ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ምስፀገማቱ ዝምስገን እዩ። ካልእ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ሱር ክሰድድ ዝክእል ንዕኡ ዘብቅል ማሕበረ-ኢኮኖሚያዊ ባይታ ክህሉ ከሎ ስለዝኾነ፤ ኣብ ሃገርና ዝፍጠር ዘሎ ማሕበረ ኢኮኖሚያዊ ለውጢ ወሳኔነት ኣለዎ። ምዕባላ፣ ምስፋሕ ዝተምሃረ ህዝቢ፣ ህንፀት ማእከላይ መደብ ኣብ ከይዲ ምስላጥ ይርከብ። በዚ መሰረት ህንፀት ዴሞክራሲያዊ ስርዓትና ተፈጥሮኣዊ ዕብዮቱ ሓልዩ ክጠናኸር ዝክእል ሃዋህው ይፍጠር ከምዘሎ ዘጠራጥር ኣይኮነን።

ህንፀት ሰላም፣ ዴሞክራሲን ልምዓትን ከይዲ እምበር ኣብ ሓደ ምዕራፍ ዝኸምበት ከምዘይኮነ ወድዓዊ ሓቂ እዩ። ነዚ ህንፀት ዝኾሉፉ ሓደጋታት ከም ሃገርን ክልል ኣለው ዶ? እወ! ከም ውድብን መንግስትን ሓደጋታት ትምክሕቲ፣ ፀቢብነት፣ ክራይ ኣካብነት፣ ስእነት ሰናይ ምምሕዳርን፣ ሃይማኖታዊ ፅንፈኝነትን መሰናኸል ስርዓትና ከምዝኾኑ ኣብሪህና ኢና። ብኸልእ ኣበሃህላ ካብ ጉዕዞና ከይንኹለፍ ነዚኦም ሓደጋታት ክንቃለሶም ከምዘለና ወሲና ኣለና ማለት እዩ። እሞኽ ብተግባር ቃልስና ይዕወት ዶ ኣሎ ወይስ እዞም ሓደጋታት የነቓንቐና ኣለው?

መልሲ ናይዚ ሕቶ ሕድ ሕድ ኣባልን ኣመራርሓን ከከም ወያኔ ትረትን ተቓላሳይ መንፈሱን ክፈላለ ይክእል እዩ። ርዝነት ፈተናታት እዞም ሓደጋታት ንጎረ ገዲፍካ ዘይሰራሕናሎም ኣለው ዝተርፈና ኣሎ ብዝብሉ ገምጋማት ክንስማዕማዕ ንኸውን። ካብዚ ብተወሳኺ ናብ ባይታ ወራርና ደጋዊ ገምጋምን ምስንገብር ከእ ካብ ፅዕንቶ ሓደጋታትና ቡዙሕ ዘይረሓቕና ኮይና ክንረኽቦ ንክእል። ክደሚ ዝክእል ዘየድማናሉ ምኽንያት ከ እንታይ እዩ?

እቶም ዝተነፀሩ ሓደጋታት ገሊኦም ደጋውያን (ካብ ውድብን ሃገርን ወፃኢ) ገሊኢም ድማ ናይ ውሽጥና እዮም። ክልቲኦም ሓደጋታት ክንምክቶም ንክእል ግን ውሽጣዊ ውድባዊ ህይወትና ኣብ ምሉእ ጥዕንኡ ምስዝርከብ እዩ። ውሽጣዊ ውድባዊ ፅሬትናን ጥንካረናን ድኹም እንተኾይኑ፤ ነቶም ካብ ደገ ዝመጡ ምምካት ይትረፍ ባዕልና ውን ሓገዝቲ ኮይና ኢና ንርከብ። እዚ ስነ-ምግባር ህልው ክኑታትና ብብስለት እንድሕርዳኦ ገምጊምና ኮይና ትክክል እዩ። ኣብ ህልው ክነታትና ከኣልኣት ሓደጋታትና ከምዘለዉ ከይኖም፤ ኣንፃር ክራይ ኣካብነትን ስእነት ሰናይ ምምሕዳርን ንገብር ቃልሲ ሰለጤን ሰለዘይብሉ ህዝቢ ናብ ምንፅርፃር ኣትዩ ኣሎ። ሕቶታት ህዝቢ ምስዘይንምልስ ከእ ድጋፉን እምነቱን ከጉድል እዩ። እቶም ናይ ደገ ሓደጋታት ዝበልናዮም ጥጡሕ ባይታ ይረኽቡ ኣለው ማለት እዩ። ሰለዚ ቁልፊ ምምካት ሓደጋታትና ኣብ ውሽጥና እዩ ዘሎ ዝብል መደምደምታ ይመፅእ።

ውሽጠ ውድባዊ ጥዕናና ቁልፊ ምቕፃል ስርዓትናን ዕርዲ መኸተ ሓደጋታትናን ምኽኑ ካብ ታሪካዊ ኣመፃፅኣና ውን ንስሕቶ ኣይኮነን። እሞኽ ድኣ ወሽጠዊ ውድባዊ ጥዕናና ንምሕላው ኣብ ከመይ ኩነታት ንርከብ? ካብ ምንፃር መስመር ሕዳሰ ክሳዕ ሓዚ ኣብዚ ጉዳይ ዘመዝገብናዮ ዓወት ክንደይ ዝኣክል እዩ? እዞም ክልተ ሕቶታት ክንምልሰም እንተኾይና ኣብ እዋን ምንፃር መስመር ህዳሰና ውሽጣዊ ድኸመታት ወድብና ዝበልናዮም ዛዕባታት ብዝግባእ ፈቲሕናዮም ዶ ዝብል ካልእ ሕቶ የስዕብ። ከም ናተይ እምነት እቶም ዝተነፀሩ ድኸመታት ዳርጋ ኣብ መብዛሕቲኦም ትርጉም ዘለዎ ስራሕ ኣይተሰርሓን። ብርግፅ ኣብ ዝሓለፉ ውሑዳት ዓመታት ኣንፃር ክራይ ኣካብነትን ሰናይ ምምሕዳርን ዝረኣዩ ዝበልናዮም ስጉምታት ወሲድና ኣለና። እቶም ዝተረፉ ኣብ ፅባሕ ምንፃር መስመር ሕዳሰ ማለት ውን ጌይ ጉባኤ ዝተነፀሩ ድኸመታት ንምጥቃስ ዝኣክል፤

- ብንፁር ኣመራርሓና ፖለቲካዊ ቃልሲ ዘይገበረ በዚ ኣቢሉ ውን ናይ ውሽጢ ወድብ ኣሰራርሓታት ተዘሓሓሉ
- ናይ ውሽጢ ኣሰራርሓታት ሰለዘይፀረዩ ኣብ ክንዲ ግልፅነትን ተሓታትነት ኢደ-መነንነት
- ኣብ ክንዲ ስጡም ትካላዊ ኣሰራርሓ ናይ ወልቀ ሰባትን ምትእስሳርን ሰንሰለትን መሰረት ዝገበረ ኣሰራርሓ
- ኣብ ክንዲ ዴሞክራሲያዊ ቃልሲ ሓምየትን ምጉጅጃልን
- በለፅን ፅግዕተኛነትን
- ፀረ-ዴሞክራሲያዊነት

ዝብሉ ወይ ከምዘለዉ ይቐፅሉ ኣለዉ ወይ ውን ዝተጋደዱሉ ኩነታት የለን ዶ? የለን እንጭልና ውን ገምጋምና መሊስና ክምግምግም ምስዘይንክእል፤ ካብ ባይታ ሪሕቕና እዞም ድኸመታት ሓሊኹም ከውድቕና ምፍቃድ እዩ ዝኸውን።

ውሽጣዊ ውድባዊ ድኸመታትና ኣብ ኣፈፃፀማና ሰለጤን ከይህልወና፣ ሓደጋታትና ከይንምክት ቆሪኖም ዝሕዙና፣ ንተቓዋምትና ድኸዲ ኮይኒም ዘገልግሉ ምኻኖም ኣይተርፍን። ብዓብይኡ ከእ ካብቲ ፍልፍል ዓወትና ዝኸነ እምነቱን ድጋፉን ኩሉሻዕ ንቕድሚት ዘሰገሞና ህዝብና ክፈልዩና ይክእሉ እዮም። ብሓፈሻ እዚ ብጥቕሉል ቃላት ንግለጾ እንጭልና ዓወትናን ውድቕትናን ኣብ ውሽጢና ኣሎ። ኣብ ውሽጥናን ደገን ዝረኣዩ ዘለዉ ፀገማት እንኮ መፍትሒኦም ከዓ ውሽጣዊ ፅርዮትና ይኸውን።

5.1. ኣምራትን ኣፈፃፀማን ዴሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ

አምር ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ልክዕ ከምቲ ሰፊሕ ሃገራዊ ዲሞክራሲ ኣብ ፖለቲካዊ ስርዓት ሓንቲ ሃገር ወሳኒ እዩ። ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ውድባት ዘለዎም ርእዮተ-ዓለማዊ ኣፈላላይ ብዘዩገስ፤ ኣብ ናይ ሃገራት ዲሞክራሲያዊ ፖለቲካዊ ስርዓት ዝገፍ ፅዕንቶ ኣለዎ። ሊበራል ውድባት፣ ማሕበራዊ ዲሞክራሲያዊ ወድባት ኮኑ ወደባት ውድባት ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ምስዘጓድሉ ኣብ ሃገራዊ ህንፃት ዲሞክራሲ ኮነ ካልኣት ሽቶታት ኣሉታዊ ፅልዋ የሕድሩ። ኣብዚ ሃገራዊ ዲሞክራሲ ዶ ወይስ ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ መን ንመን ይፀልዎ፣ መን ቀዲሙ ተፈጠሩ፣ ጥሉቕ ርክቦም ከመይ ክኸውን ኣለዎ ኣብ ዝብሉ ጉዳያት ዝተፈለለዩ ትንተናታት ይወሃቡ እዮም። መልሲ ናይዞም ሕቶታት ግን ከምከም ነባራዊ ኩነታት ሃገራት ዝፈላለ ይኸውን። ዛዕባ ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ክልዓል ከሎ ዘየላጠ ሓቂ ግን ኣብ ወያኔ ውድብ ዘለዎ ኣድላይነትን ኣገዳስነትን እዩ። ዋላኳ ንኹሎም ዓይነታት ውድብ ዘድሊ እንተኾነ ኣብ ወያኔ ወድብ ግን ፍሉይ ቦታ ኣለዎ። ንምንታይ?

ፍሉይ ኣገዳስነት ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ኣብ ወያኔ ወድብ ካብ ዲሞክራሲያዊ ተጠርፍነት ይብገስ። ዲሞክራሲያዊ ተጠርፍነት ወያኔ ውድብ ማለት ናይ ሓሳብ ኣፈላላይ ኣብ ውሽጢ ውድብ ከበስል ከምዘለዎ ዘቐመጥ፣ ሓሳባት በሲሎም ብዓብላይላይ ድምጺ ምስ ፀደቐ ከኣ ንውሳኔ ሓሳብ ኣመራርሓን ኣባላትን ብጥንኩር ድስጥሊን ብዘይኣፈላላይ ክፍፅሙ ዝፀውዕ መስርሕ እዩ። እዚ ምስ ዘይኸውን ውህደትን ጥንካረን ወያኔ ወድብ ማሕሚሑ ክሳብ ውድቀት ከብፀሖ ይኸእል። ስለዝኾነ ድማ ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ናይ ሓደ ወያኔ ወድብ ደም ሱር እዩ ይበሃል።

ናብ ውድብና ክንመፅእ ከለና ንረኽቦ ሓቂ እዚ እዩ። ውድብና ወያኔ ወድብ ምስ ምኻኑ ውሽጠ ዲሞክራሲ ኣብ ሂወት ወድብናን ህንፃት ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ሃገርናን ናይ ሞትን ሕየትን ጉዳይ እዩ። ብምኽንያት ታሪካዊ ጉዕዞናን ህሉው ኩነታት ሃገርናን ከኣ ልዕሊ ሃገራዊ ዲሞክራሲ ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ዝለዓለ ፅዕንቶ እለዎ። ነዚ ክልተ ምኽንያት ምቕማጥ ይከኣል። ሓደ ውድብና ህወሓት ምስ ኣብ ሃገርና ዘሎ ዲሞክራሲያዊ ክውንነት ከነፃፀር ከሎ ዝሓሸ ዲሞክራሲያዊ ተመክሮን ልምድን ስለዘለዎ። ካልኣይ ኣብ መስርሕ ፖለቲካ ሃገርና ወድብና ህወሓት/ኢህወደግ ናይ መሪሕ ውድብ ግደ ስለዘለዎ። ካብዚ ብምብጋስ ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ውድብና ንውሽጣዊ ፅሬትናን ጥንካረናን ጥራሕ ዘይኮነ፤ ኣብ ከይዲ ህንፃትን ምጥንኻር ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ሃገርና ከምኡ ውን ምዕዋት ካልኣት ሽቶታት ዓብይ ትርጉም ኣለዎ።

ወያኔ ውድብ ህወሓት ኣብ ውሽጠ ፓርቲ ዲሞክራሲ ዝኣምንን ዝሰርሐሉን ተመክሮ ዘለዎ ውድብ እዩ። ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ወድብና ኣብ ዝሓለፉ 40 ዓመታት ተሰሪሕሉ እዩ። ቀፃልነቱ ከመይ ነይሩ ኣብ ማእኸል ምቁርራዓት ነይረሞ ዶ ኢልና ምስን ሓትት ከኣ ከከም ርዲኢትና ይፈላለ። ሓደ ንስማዕመዑ ጉዳይ ግን ኣሎ። ድሕሪ ዓወት ኣብ ኣመራርሓን ኣባልን ህወሓት ንወያኔ ስነ-ምግባር ኣሰራርሓን ውፍይነት እንደቐሰ ከምዘመፀ ይፍለጥ። ብከይዲ ኣብ ገድሊ ዘይነበረ ኣባልን ኣመራርሓን እንዳበዘሐ ምምፁ ዝፈጠሮ ኩነታት ስዒቡ ውን ዳርጋ ኣዕሪዩ ተዳኺሙ ዝብል ገምጋም ምቕማጥ ይከኣል። ንምንታይ እንጅልና መደረኻት ገድልን ሰላማዊ ቃልስን ፈገገም ስለዘይራኽቡ።

ኣብ እዋን ብረታዊ ቃልስና ኣብ ምርግጋፅ ውሽጠ ውድባዊ ፅሬት ንጥቀመሎም ዝነበሩ ኣሰራርሓታት ሓዚ ክሰርሕሉ ዝኸእል ባይታ ፀቢብ እዩ። ዲሞክራሲያዊ ተጠርፍነትን ጥንኩር ድስጥሊን ኣባልን ኣመራርሓን ምስ ግዜ ቃልሲ ከነፃፀር ከሎ ናይ ሰማይን መሬትን ኣፈላላይ ኣለዎ። ገምጋም ኣብ ግዜ ቃልሲ ፍቱን መሕለዊ ወያኔን ህዝባዊን ባህርታትና፣ ካብ ቅንዕና ድሌት ዓወት ተበረሰና ድኽመታትን ጥንካረታትን ነነፀረሉ። ምስ ህዝብና ዘለና ርክብ ነጠናኸረሉ። ብፃያዊ ሓልዮትናን ንመስመር ዘለና ውግንናን ፈሊና ብዘይንሕስያ ንሰርሓሉ ... ኮታስ ቀፃሊ ሂወት ወያኔን ዝረጋገፀ ኣሰራርሓ ነይሩ። ሎሚ ገምጋም ካልእ መሳርሒ እዩ። መጠቓቕሚ፣ መንዳድኢ፣ ክራይ መኣከቢ፣ መበለፊ፣ ምክንያቱ ውልቃውነት ዝነገሰሉ እዋን ስለዝኾነ። እዚ ከዓ ተፈጥረኣዊ ዕብየትና ዝፈጠሮ እዩ። ክንዓግቶ ኣይንኸእልን። ከምቲ ንፍለጠሉን ዝተዓወትናል ኣክያይዳና ነዚ ህልው ኩነታት ተቐብልና፣ እቲ ኣረጊት ኣሰራርሓ እንዳገደፍና ንግዚኡን ነቲ ሒዝናዮ ዘለና ኩነታት ቃልስን ዝምጥን ኣሳርሓ ምትእትታው ጥራሕ እዩ መፍትሒኡ። እንታይ ዓይነት ኣሰራርሓታት?

ውድብና ተምሃራይ ወድብ እዩ። ካብ ህዝቢ፣ ሓደሽቲ መድረኻት ቃልሲን፣ ካብ ድኽመታቱን ከምኡ ካብ ተሞኮሮታት ካልኣት ይመሃር። ታሪኽና ነዚ ይምስክር። ሎሚ ውን ብፅንዓትን ምርምር እንደዕምቐና ካብ ኩሎም ፍልፍላት ተሞክሮ ክንመሃር ይግባእ። ንኣብነት ቻይናውያን ብወያኔ ውድብ ዝምራሕ መስመር ህንፃት ርእሰ-ማላዊ ስርዓት ካብ ዝቐምሩ ንነዘ፤ ካብ ካልኣት እዋናት ንላዕሊ ፀገም ፅሬት ውሽጠ ውድባዊ ኣሰራርሓ ኣጋጢዖምም እዩ። ልዕሊ ስብእና ውልቀ መራሕቲን ዘይ-ዲሞክራሲያዊ ኣሰራርሓታትን፣ ክራይ ኣካብነት፣ ግዕዝይና፣ ዘይትካላዊ ኣሰራርሓ፣ ናይ ሓሳብ ኣፈላላይን ብዘይጥንኩር ድስጥሊን ዝካየድ ኣፈፃፀማን፣ ምጉጅጅል ... ወዘተ። ፈተና ውን ከይንዎም እዩ። ኣብ ከይዲ ግን እንኮ መፍትሒ ምስፋን ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ መተካእታ ዘይብሉ ምኻኑ ገምጋምም ኣቐሚጦም። ንተፈፃምነቱ ኣብ ናይ ውሽጢ ፓርቲ ትካላዊ ኣሰራርሓት ቡብግዚኡ ምምሕያሻት ኣካይዶም ውፅኢት ውን ረኺቡምሉ። ኮሚኒስት ፓርቲ ቻይና ንምስፋን ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲን ብኡ ኣቢሉ ከኣ ውህደትን ጥንካረን ውድቡ ንምሕያል ካብ ዝገበርም ምምሕያሻት፣ ነቲ ከይዲ ዘፅንዐ ቻንግ ሊ ዝተምብሃለ ምሁር “Intra-Party Democracy in China: Should We Take It Seriously?” ኣብ ዝብል ፅሕፉ ከምዝስዕብ ኣቐሚጥዎ ኣሎ።

ልዕሊ ወንበር ሕልፊ ሕፁያት ዝቐርቡ መረጃ ውሽጠ ፓርቲ

እዚ ከም ቀንዲ ባእታ ዲሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ዝረኣይ መስርሕ ከይኑ፤ ኣብ ኣቀራርባ ሕፁያትን ከይዲ መረጃን ቡብግዚኡ ዝሰፍሑ ዲሞክራሲያዊ ኣሰራርሓታት ዝተኣታተውሉ እዩ። እዚ ከኣ በቢደረጃ ኣብ ዘለው ወዋቕራት ወድብ ዝግበር መረጃ ኣመራርሓ ዲሞክራሲያዊ ክኸውን ዝኸእል ከይዲ መረጃ፣ ኣቆፃፅ ድምጺ፣ ተወዳደርቲ ናብ መረፅቲ ዝቐርቡሉ ኣገባብ ቡብግዚኡ ዝመሓየሹሉ ኣገባብ ክህሉ ዝኸእል እዩ። እዚ ኣብ ከይዲ መረጃ እዩ።

ብዛዕባ መመሪፅቲ ሕፁያት ዝምልከት ከኣ ንትምህርቲ ዝኸውን ኣሰራርሓ ተኣታትዮ እዩ። ናብ መረጃ ዝቐርቡ ተወዳደርቲ ምብዛሕ ማለት እዩ። ንኣብነት ኣብ ናይ ማእኸላይ ኮሚቴ መረጃ ኮታ 300 እንተኾይኑ ናይዚ እንተነኣሰ 5 ሚኒስቴራት ሕልፊ እቲ ኮታ ናብ መረጃ ክቐርብ ኣለዎ። ንተተካእቲ ማእኸላይ ኮሚቴ ውን ከምኡ። ኣብ ፖሊት ቢሮን ተተካእቲ ፖሊት ቢሮን ተመሳሳሊ ሕልፊ ወንበር መመሪፅቲ ሕፁያት ምቕራብ ከም ሓድሽ ኣሰራርሓ መረጃ ኣመራርሓ ተሰሪሕሉ እዩ። ከምዚ ዝበለ ኣሰራርሓ ንመረፅቲ ሰፊሕ ኣማራጺ

ዘፈጥር ብኻለእ ገፅ ከአ ተወዳደርቲ ተናሓናሕቲ ክኹኑ ዘኸእል እዩ። ንነገሩ ናትና ሕልፊ ተወዳደርቲ ምቕራብ ይትረፍ፤ እቲ ዘለና ቁፅሪ ወንበር ክንመልእ ኳ ጋዶ! ናይ ቻይና ኮሚኒስት ፓርቲ ግን ሕልፊ ተወዳዳሪይ ምቕራብ ኣይተፀገም። ምኽንያቱ እኹል ተተካእቲ ዘፍርዮሉ ተተካኢ ማእኸላይ ኮሚቴን ፖሊት ቢሮን ሰለዘለዎ።

እዚ መመራፅቲ ሕፁያት ዝቐርቡሉ ዴሞክራሲያዊ መረጃ ውሽጠ ፓርቲ ኣብ ላዕለዎይ መዋቕር ጥራሕ ዘይኮነስ ክሳዕ ታሕተዎት መሓውር ወድብ ዝሰርሕ እዩ። እዚ ኣብ ታሕተዎት መዋቕራት ዝካየድ መረጃ ኣብ ናይ ቻይና ኣዝዩ ዴሞክራሲያዊ እንዳኾነን ተናሓናሕቲ ብቐጥታ ናብ መረፅቲ መማረጂ ሓሳብ ክሳዕ ምቕራብ ዝበፀሑሉ ኩነታት ኣሎ።

ውሳኔታት ብድምጺ ውሳኔ ምሕላፍ

ኣብ ወያይ ወድብ ዴሞክራሲያዊ ተጠርፍኻት ግድን እዩ። ናይ ሓሳብ ኣፈላላይ ክፍጠሩ ምፍቃድን ክበስሉ ዕድል ምሃብን ከአ ዝበለፀ ውሽጠ ዴሞክራሲያዊ ባህሊ እዩ። ክሰርሓሉ ይግባእ። ምስዘይሰርሐሉ ጉድኣቱ ከቢድ እዩ። ኣብ ቻይና ኮሚኒስት ፓርቲ ከም መስርሕ ዝጠፈሓሉ ሰዓት ውን ነይሩ። ልዕላ ስብእና ውልቀ መራሕቲ ክፍጠር ከሎ፤ ስምምዕነት ይፍጠር። ናይ ውልቀ መራሕ ሓሳባት ልዕልና ረኺቦም ካልኣት ኣባላት ማእኸላይ ኮሚቴን ፖሊት ቢሮን ናይ ሓሳብ ቃልሲ ከካይዱ ኣይዕድምን። ኣብ ከይዲ ግን ውሽጠ ፖለቲካዊ ሂወት እቲ ወድብ እንደደስከለ ሰለዝኸይደ ግድኣቱ ከቢድ ኮይኑ። ካብዚ ተሞክሮ ዝወሰዶ ኮሚኒስት ፓርቲ ቻይና ናይ ሓባር ኣመራርሓ ዝብል ኣምር ክበረታታዕ ከምዘለዎ ኣሚኑ፤ ናይ ሓሳብ ኣፈላላይ ናብ ሓደገኛ ኣንጃ ተለዊጦ ኣብ ሃለዎት ወድብ ሓደጋ ክሳዕ ዘይፈጠረ ክህሉ ከምዘለዎ ኣሚኑ ተቐቢሉ።

ካልእ ኮሚኒስት ፓርቲ ቻይና ውሳኔ ሓሳባት ዝተፈለለዩ ጉዳያት ውን ብተመሳሰሊ ናይ ሓባር ውሳኔ ክኹኑ ምግባር ኣገዳሲ እዩ ዝብል መርገዒ ኣለዎ። ካብ ተሞክሮ ኮሚኒስት ፓርቲ ቻይና ፍልይ ዝበለ ኣሰራርሓ ክበሃል ዝኸእል፤ ኣብ ከይዲ ኣሰራርሓ ውሳኔ እቲ ካብ ደገዝ ዝግበር ናይ ምምኻር ስራሕቲ እዩ። ወሳኔታት ሳይንሳውን ዴሞክራሲያውን ትሕዝቶ ምእንታን ክህልዎም፤ ኣጅንዳ ተቐሪፁ ቅድሚ ውሳኔ ኣባላት ፓርቲ ይኹኑ ኣይኹኑ ብዘይገድስ ምስ ዝምለከቶም ኣካላት ምምኻር ይካየዱ። ምሁራን፣ ሰብሃፍቲ ስራሕ ፈጠርቲ፣ ዓቢይቲ ዓዲ ምኽረ ሓሳብም ይህቡ። ኣብ መወዳእታ ኣብ ውሽጢ ወድብ ሓባር ወሳኔ ይትግበር። እዚ ነፈጻፅማ ውን ሙቹው ባይታ ይፈጥር።

ስሩዕን ዘይሰሩዕን ትካላዊ ሕገ-ደምብታት

እንዳሰፍሖን እንዳገዘፈን ዝመፀ ኮሚኒስት ፓርቲ ቻይና ትካላዊ ኣሰራርሕቲ ከሓይል ብምእማን ሰሩዓትን ዘይሰርዓት ሕገ-ደምብታት ምትእትታው ካብቶም ኣብ ምስሩን ዴሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ዝተካየደ ለውጥታት ሓደ እዩ። ሰሩዕ ትካላዊ ሕገ ደምብታት ዝበሃል ብመልክዕ ደምቢ ተገሒፉ ክቐመጥ ዝኸእል ናይ ስልጣን ግዜን ናይ ዕድመ ገደብ ዝምልከት እዩ። ንኣብነት ገደብ 5 ዓመት ንላዕሊዎት ኣማሓደርቲ መንግስትን ወድብ ዝተቐመጠ እንትኸውን፤ ኣብ ኣዝዩ ላዕለዎይ መዋቕር ድማ ሓደ መራሕ ካብ ክልተ ግዜ ንላዕሊ ማለት ውን 10 ዓመት ንላዕሊ ኣብ ተመሳሳሊ ቦታ ክፀንሕ ኣይፍቀድን። ካብ ሰሩዓት ሕገ ደምብታት ሓደ ኣገዳሲ ክኸውን ዝኸእል፤ ኣብ ታሕቲ ብብደረጃኡ ዘሎ ኣመራርሓ ኣፈጻፅምኡን ብቐዓቱን መሰረት ዝገበረ መተኣማመኒ ስርርዕ በቢዓመቱ ይካየድ። መተኣማመኒ ስርርዕ ብጥቡቕ ክትትል ብዝተፈለለዩ ኣካላት (ኣባል ዘይኮነ ህዝቢ) ውን ብዘሳትፍ ምልክዑ ዝካየድ ኮይኑ ትሕቲ 70 ሚኢታዊ እንተረኪቡ፤ መጠንቐቕታ ተዋሂብዎ ንሓደ ኣመት ይቐፅል። ኣብ ቀዳላይ ዓመት ምምሕያሽ እንተዘራኡ ዝትከኣሉ ኣሰራርሓ ኣለዎ ኮሚኒስት ፓርቲ ቻይና።

ዘይሰሩዕ ዝበሃሉ ሕገ-ደምብታት ኣብ ወረቐት ክሰፍሩ ዘይኸእሉ ግን ከአ ኣብ ከይዲ ኣፈጻፅማ ብተለምዶ ክትገበሩ ዝኸእሉ ኣብ ምስሩት ውክልና ዝተፈለለዩ ክፍልታት ሕ/ሰብ ከምኡ ውን ክባብያዊነትን ፀቢብነት ስዒቡ ንዝፍጠር ናይ ዘይምቅልላስ ኩነታት ንምኣላይ ኣብ ዝተፈለለዩ መዋቕራት ዝተፈለለዩ ድሕረ ባይታ ዘለዎም ኣመራርሓታት ምዝፍቕ ምልክት እዩ።

ኣፈሻዊ ስርዓት ስፖርቲቭን

ግዕዝይናን ጉድለታት ሰናይ ምምሕዳርን ንምፍታሕ፤ ዝተፈለለዩ ባእታት ዘለዎ ኣፈሻዊ ውድባዊ ስፖርቲቭን ምትእታው። ንኣብነት፤

- ማእኸላይ ኮሚቴ ኣብ ታሕተዎት መዋቕራት ምሕደራ ዝካየዱ ስራሕቲ ፀረ-ግዝይናን መኣረምታት ሰናይ ምምሕዳርን ዘፅንዕን ዝምርምርን ኮሚቴ ብተኸታታሊ ምልኣኽ
- ምምዛግብ ሃፍቲ ብብደረጃኡ ዘሎ ኣመራርሓ
- ህዝቢ ዘሳትፍ ግዕዝይና ዝጋለፀሉ ኣሳራርሓት ብስልኪ፣ ፓስታ፣ ኢሜል ኣድራሻ ምትእትታው
- ትካላዊ ክፍፍል ስልጣን ምፍጣርን ትካላት ነንርእስም ክትትል ቅፅፅርን ከካይዱ ዘኸእል ትካላዊ መዋቕር ምጥንኻር። እዚ ማለት ኣብ ውሽጢ ወድብ ኣብ ሞንጎ ውሳኔ ወሃቢ፣ ውሳኔ ፈጻሚን ቁፅፅር ኮምሽን ግልፂ ዝኾነ ናይ ስራሕ ክፍፍልን ናይ ቁፅፅር ሃዋህው ምጥንኻር ማለት ይኸውን። ኣብዚ እዞም ሰለስተ ኣካላት እቲ ሓደን ነቲ ካልእ ብዘይፀቐጠሉ ኣገባብ ሕገ-ደምቢ እቲ ወድብ መሰረት ዝገበረ ክፍፍል ስልጣን ክፍጠር ምኸኣል እዩ። ክፍፍል ስልጣን ምፍጣር ንባዕሉ እኹል ሰለዘይኮነ ትካላዊ ኣቕሚ ብዝግባእ ክህነፅ ኣለዎ።

ግልፅነት ውድባዊ ጉዳያት

ምስሩን ግልፅነት ኣብ ውድባዊ ጉዳያት ብቐንዱ ምርግጋፅ መሰል ኣባላት ዝምልከት እዩ። ኣባላት ብዘዕባ ውድባዊ ጉዳያት ሓበሬታ ክረኽቡ፣ ውፅኢት ምዘና ኣፈጻፅማ ኣመራርሓ ክፈልጡ፣ ኣብ ውሳኔታት ክሳተፉ፣ ኣብ መረጃን ቁፅፅር ፓርቲ ክሳተፉ ምግባር እዩ። ንምስሩን ዴሞክራሲ ውሽጠ ፓርቲ ምርግጋፅ እዞም ዝተጠቐሙ መሳሊት እኹል ኣይኮነን። ብብዛኢኡ ዝካየዱ ኣመራርሓን ኣባላትን ዘራኽቡ ናይ ምኽኻር መድረኻት ውን ክሰፍሑን ክጠናኹን ይግባእ።

እዚ እም ኩሎም ኣባና የለውን ወይ ወን ከምዘለው ቀዲሕና ንውሰዶም ማለት ኣይኮነን። እንተሃልዮም ተፈጻሚቶም ምሕያል። እንተዘየልዮም ብመፅናዕትን ምርምር ኣዕሚቕኻ ንዕና ብዝጥዕመና መልክዑ ንህንፀት ውሽጠ ውድባዊ ኣሳራርሓና ምውፃል ግን ከድልየና እዩ።

ፅሬትን ጥንካረን ውድብና መሰረት ህዝባዊ እምነትናን ዓወትናን እዩ!!!

መሓሪ ዮሃንስ

mahariyohans2020@gmail.com

ነሓስ 2007 ዓ/ም

መቐለ